

Núm. 827

FEBRER 2000

650 ptes.

MUNTANYA

Si aquesta és la imatge més propera que tens de la natura, val més que t'acostis a l'exposició "Parcs naturals, més enllà dels límits" al Palau Robert.

La natura és diversió però, sobretot, és un bé que cal respectar, conservar i millorar per gaudir-ne així en tota la seva intensitat. Del 6 d'octubre al 30 de juny, al Palau Robert de Barcelona, podràs descobrir el passat, el present i el futur dels nostres espais naturals protegits. Una exposició que et donarà la imatge d'una natura que va més enllà de tot el que coneixes. T'hi esperem.

**Generalitat
de Catalunya**

Amb la col·laboració de:

el Periódico

gasNatural

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

Entitat declarada d'utilitat pública

Any CXXIV, Vol. 103, Núm. 827, febrer 2000

Redacció, administració i publicitat:
Paradís, 10 pral. 08002 Barcelona, tel.
93-315 23 11, fax 93-315 14 08,
adreça electrònica: cec@cec-centre.org

Director: Josep Nuet i Badia, adreça
electrònica: nuet@retemail.es
Secretari: Joaquim Bordons
Consell de redacció: Francesc Beato,
Joaquim Bordons, Francesc X. Gregori,
Josep M. Panareda, Miquel Rafa,
Josep M. Sala
Corrector lingüístic:
Eulàlia Nuet i Badia
Cartògraf i dibuixant:
Armand Ballart
Dissenyador i maquetador:
Josep Nuet i Badia
Publicitat: Adolf Garcia, Exclusives
Publicitàries, tel. i fax. 93-237 95 01
Fotocomposició: PC Gràfic, adreça
electrònica: pcgrafic@arrakis.es
Fotomecànica: T4 Sorrosal, SA.
Impressió: IMGESA, Alarcón, 138.
08930 Sant Adrià de Besòs

Dipòsit legal: B. 545 - 1958
ISSN: 0212 - 2111

Preu d'aquest exemplar: 650 ptes.
(IVA inclòs)
Preu de la subscripció anual: 3.400 ptes.
(IVA inclòs) (sis exemplars).
A l'estranger: 4.900 ptes.
Comanda de números endarrerits a
la redacció de la revista.

La revista MUNTANYA és membre de

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALA

Els articles publicats a MUNTANYA
expressen l'opinió dels seus autors.
La revista MUNTANYA, editada pel Centre
Excursionista de Catalunya es publica
sense cap finalitat lucrativa.
El copyright dels articles, tant de la part
literària com de les il·lustracions, és
propietat dels autors respectius. Per tant,
és absolutament prohibit la reproducció
total o parcial, per qualsevol sistema, dels
articles de la revista MUNTANYA sense
permís escrit dels propietaris del copyright.

Portada: La vall de Llauset amb el Vallhiverna al fons.

Foto: Lluís Roca

Editorial: Les federacions i els clubs	2
Dona i excursionisme, 1 per Francesc Roma i Casanovas	3
La moleta de Genessies, per Antoni Cabré Puig	10
La vall d'Anglos amb esquís, per Lluís Roca	13
Excursionisme hivernal a l'alta muntanya, per Grup de raquetes de neu (GRAN)	17
«Manxant-li» a Yosemite Valley, per Roger Ximenis i Llussà	21
La vegetació de Prat de Cadí: els boscos i els prats per Romà Rigol i Valentí González	23
Hondures: espeleologia tropical en conglomerats, per Valentí Zapater i Barros	29
Jordi Perelló i Gilberga, per N. S.	35
El CADE del 2000 per Oriol Garcia Farré	36
Vies d'escalada, a cura d'Armand Ballart	38
Notícies, llibres & mapes	41

Normes de publicació de MUNTANYA

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir present el següent:

Els articles cal que siguin inèdits i escrits correctament en català, en suport magnètic (disquet PC) amb indicació del programa i versió o en el seu defecte a màquina. Se'n presentarà una còpia en paper a doble espai en fulls de mida DIN A4, deixant uns marges d'un parell de centímetres.

Els articles, d'un màxim de sis fulls, negociables, aniran encapçalats pel títol que l'autor proposa i portaran a continuació el nom dels autors. No portaran notes a peu de pàgina.

Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor aniran escrits en un full a part, precedits

d'un número que es repetirà a la fotografia o dibuix corresponent.

Per a facilitar la correcció dels originals, no utilitzeu el subratllat en els textos que vulgueu publicar. Tampoc no utilitzeu codificacions ni lletres diferents en els arxius informàtics.

Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc, també els podeu aportar en format digital (disquet PC), preferiblement fets en Corel Draw.

Les fotografies, en nombre de sis a dotze per article, en diapositives, còpies de paper color o blanc i negre brillant, cal que siguin ben exposades i amb bona definició, que tinguin contrast, però que no siguin excessivament fosques.

Les federacions i els clubs

Cal reconèixer, d'antuvi, que per a practicar l'excursionisme no cal altra condició que estar disposat a fer-ho (i, per tant, fer-ho), sense cap necessitat d'associar-se d'una manera estable, i el mateix podríem dir de la majoria dels esports o activitats culturals actives.

La voluntat d'organitzar-nos en forma de clubs o entitats ha estat la conseqüència d'ajuntar d'una banda, la necessitat d'unir esforços per a facilitar la pràctica normal de les activitats que ens agraden i, de l'altra, la tendència associativa per a objectius idealistes, bàsicament culturals.

Recordem com l'eclosió del Centre Excursionista de Catalunya i de les entitats excursionistes que sorgiren després, va ser en bona part conseqüència del sorgiment de la Renaixença, reflex aquí del moviment romàntic europeu (idealisme patriòtic) i de la implantació del descans dominical obligatori (més temps lliure).

Posteriorment, la mateixa dinàmica associativa, superant un primer instant d'aïllament, va crear la necessitat d'una plataforma de trobada de les entitats que ho creguessin necessari, per a coordinar aspectes comuns i per a dialogar sobre temes col·lectius. Així va sorgir la necessitat de federar-se, és a dir, de crear un òrgan a partir de la voluntat de les entitats, en què es trobessin per a tractar de tot allò que elles mateixes decidissin. D'aquesta manera es va crear, l'any 1920, la Lliga de Societats Excursionistes de Catalunya, presidida per Cèsar August Torras.

El model federatiu es va anar creant i repetint a tots els països, i avui dia no es concep cap activitat esportiva organitzada que no disposi, a cada país, d'una federació de clubs, coordinada amb els altres per les confederacions o federacions internacionals (no entrarem aquí en el disbarat de les organitzacions internacionals «per estats», conseqüència del que exposem a continuació).

Fruit de l'estatalització del medi social (anys 1930 i 1940), sorgí una nova possibilitat d'utilització de les federacions si els clubs podien transmetre de baix a dalt les seves decisions, gràcies a l'organització federativa, perquè no utilitzar els mateixos

canals per a transmetre de dalt a baix les decisions o determinis de les instàncies interessades a regular o intervenir en la pràctica dels esports o en la mateixa organització dels clubs?

Constatant les conseqüències d'aquesta implicació dels òrgans polítics o administratius en la vida de l'esport, cal destriar les fórmules federatives existents avui en funció de la major o menor preponderància del que podríem anomenar «de baix a dalt» o «de dalt a baix».

En primer lloc, tenim la fórmula primera, aquella en què les federacions són, senzillament, òrgans de trobada i coordinació per a aquells assumptes en què cal una sola veu o un sol criteri que representi els clubs que voluntàriament hi volen estar. La intervenció d'altres instàncies és nul·la i la força de les federacions és el resultat de la suma d'entitats i, per tant, de persones associades representades. Entenem que tot plantejament federatiu que no es basi en aquesta fórmula global, amb tots els matisos que calgui, no respecta la voluntat inicial dels clubs i vulnera els drets inherents a la llibertat d'associació. Posats a respectar les iniciatives des de baix, cal no excloure la possibilitat que existeixi més d'una fórmula associativa d'entitats de la mateixa activitat, és a dir, més d'una federació.

En segon lloc, esmentem el model a l'extrem oposat de l'interior: aquell en què les federacions són exclusivament òrgans per a la transmissió de les directrius de les instàncies administratives o polítiques. Aquest sistema no es troba avui dia en estat, pur, si no és en sistemes socials molt tancats o allunyats de nosaltres. Però sempre hi ha, latent, la temptació d'utilitzar des de dalt les facilitats federatives i, de fet, els casos d'intervencionisme administratiu es donen sovint.

En tercer lloc, val la pena descriure la tercera fórmula federativa, la més actual.

Cal dir d'entrada que la pràctica esportiva planteja necessitats. Exigeix, cada vegada més, una organització mínima a escala d'entitats que queda fora de l'abast dels clubs petits donat el seu cost, i que requereix també uns criteris federatius compartits (homologacions, llicències, calendaris de

competicions..., per exemple) que han de ser elaborats comptant amb una mínima estructura, en ocasions professionals.

A partir d'aquí sorgeix el model federatiu que tenim més pròxim, del qual, cal destacar tant les llums com les ombres. Les necessitats esmentades com a exemple, són perfectament assumibles per una federació del model més elemental dotada d'una estructura ajustada a les necessitats puntuals i sotmesa al principi de subsidiarietat (que no faci un òrgan superior el que pugui fer un òrgan –o club– de rang inferior), si no és així, la dinàmica de la complexitat progressiva portarà la federació a unes necessitats cada vegada més grans d'estructura (espai, despeses, etc.), persones (procedents dels clubs, en detriment del potencial humà dels mateixos clubs) i, per tant, de recursos econòmics, que hauran de ser coberts per la via de les quotes federatives o per altres mitjans (subvencions, llicències, etc.), de manera que part dels diners destinats a les activitats dels clubs, especialment dels més grans, hauran de ser desviats a les federacions per a cobrir-ne els costos.

Aquesta problemàtica també planteja dubtes seriosos sobre el futur de les entitats petites. Els clubs amb pocs afiliats, arrelats a poblacions o a barris concrets i amb una vida associativa intensa i molt plural, tenen un paper insubstituïble en el nostre tramut social. Aquest rol es posa en perill quan s'estableix una excessiva dependència de les federacions, o en la mesura que l'Administració decideixi, com ja ha decidit, que l'únic canal per a accedir als ajuts oficials són les federacions.

Queda fora de dubte la capacitat dels directius de les entitats, elegits pels seus socis, per a triar el camí que millor respongui a les necessitats associatives d'avui. Cal una visió global del futur de l'excursionisme. Les federacions han de ser òrgans senzills i subsidiaris dels clubs, les federacions han de saber convèncer les entitats de l'encert de les seves estratègies, si les tenen, i de les seves decisions. Les entitats no poden anar a remolc d'un «federacionisme» que pot arribar a ser perjudicial per a les entitats més estructurades, i l'Administració també ho ha d'entendre així.

Dona i excursionisme, 1

Francesc Roma i Casanovas

Aquesta «passejada» per la literatura excursionista pretén demostrar que la dona, els anys vint i trenta, s'acostà a la natura amb una mirada diferent i intenta oferir-ne una primera aproximació.

Des del punt de vista de la geografia cultural, la literatura excursionista de muntanya ens permet acostar-nos a la relació mesològica que s'establí entre la dona i el medi natural. Aquest article pretén demostrar que la dona, els anys vint i trenta, s'acostà a la natura amb una mirada diferent i intenta oferir-ne una primera aproximació. L'escull més important en aquest projecte és la manca d'escrits fets per dones durant aquell període.

Les dones no van participar en el món excursionista —deixant de banda comptades excepcions— fins al segle XX. Sabem que l'Associació d'Excursions Catalana el 6 de març de 1880 va prohibir que se'n fessin sòcies (ALBESA, 1985; ANDREU, 1997). Aquest, però, és l'únic cas que coneixem d'una prohibició expressa a la seva entrada. El més normal era que la dona en restés al marge com una mostra més del seu rol social, en el qual, malgrat el paper cada cop més important en el treball productiu dut a terme fora de la llar, li era assignat un àmbit d'acció social clos dins del marc del món privat. La dona de classe mitjana havia d'ocupar-se de la casa i de la família i res no havia de buscar fora de la llar. Podríem pensar que les dones obreres eren una mica diferents en aquest punt, tot i que no tenim arguments per a defensar-ho; el que sí que es pot assegurar és que la dona i les classes populars van entrar a les entitats excursionistes en el mateix moment (ROMA, 1996). Ara bé, això no vol dir necessàriament que aquestes dones fossin d'origen

obrer. El que és cert és que els obrers, homes o dones, no podran entrar a les entitats excursionistes fins ben tard: no serà fins el 1904 que s'aprovarà la llei del descans dominical. Fins llavors, els obrers i les obreres treballaven el diumenge al matí. Però també sabem que aquest acte legislatiu establí una norma que no sempre es complia i que alguns excursionistes demanaren la intervenció dels poders públics perquè el seu incompliment els impedia dur a terme la seva pràctica excursionista.

En aquells moments, anar d'excursió implicava tenir prou temps lliure per a «anar a fora», disposar de recursos econòmics i, sobretot, per a ser excursionista calia tenir un cert nivell cultural i pertànyer a una certa «cultura». Així, mentre l'«anar a fora» exigia el desplaçament i una certa despesa econòmica, el primer excursionisme que anava a fer recerques (l'excursionisme que es feia dir científic) o a adquirir coneixements més amplis no era un fet necessàriament llunyà, però en aquest punt calia ser d'un determinat sector social per a combregar amb aquests principis. Els excursionistes eren una elit i calia poder estar al seu nivell. En canvi, les dones no hi podien estar perquè ningú no esperava que estiguessin a un cert nivell cultural, i certament els estudis que podien dur a terme eren molt de segon nivell. Potser els primers estudis dedicats a la formació de la dona que coneixem a Catalunya foren els que organitzà l'Escola d'Institutius i d'altres carreres per

a la dona, creada per la Societat Econòmica d'Amics del País l'any 1904. Aquesta escola va desvetllar poc interès i va ser el mateix Centre Excursionista de Catalunya qui va acabar fent campanya per a assolir algunes estudiantants per als seus cursos (BCEC, 111, abril de 1904, pàg. 129). En aquest context, i parlant en termes generals, era impensable que la dona pensés. La dona no pensava, sinó que era pensada pels germans, pares, tutors, etc., i més endavant pel marit.

La dona, per als (alguns?) excursionistes, era un ésser inferior. Segons Artur Osona (1894), el progrés afectava la dona «fentla superior al home, quant es indubtable que tan inferior li es...». En aquest context, a l'inici, els excursionistes van rebutjar implícitament i a vegades fins i tot explícitament les dones com a companyes del seu excursionisme, llevat que aquestes

Cartell del concurs dels esports d'hivern a Ribes de Freser.

Dues fotografies publicades al Butlletí del Centre en les quals es pot apreciar la presència femenina en les curses d'esquí, en aquest cas de luges, a Ribes de Freser, l'any 1911.

es dediquessin a la recerca folklòrica, terreny en què algunes dones van ser molt ben considerades.

Dona i folklore

Les primeres crides adreçades a dones perquè entressin dins del Centre Excursionista de Catalunya no buscaven una persona, sinó una

eina de recerca en el camp folklòric (ROMA, 1996). Dones com Maria del Pilar Maspons (Maria de Bellloch), Maria Baldó o Júlia Farnés eren tallades del model ideal que esperaven aquells que dominaven el Centre en els seus primers anys. La dona era menys suspecta d'ésser un agent estatal que anés a modificar les contribucions de les

poblacions pageses, no era sospitosa d'ésser perillosa i d'aquesta manera assolia acostar-se més fàcilment als camperols i muntanyencs el folklore dels quals es pretenia estudiar. Vegeu, a tall d'exemple, la visita a Tossa de Júlia Farnés (1911).

Segons Elisabet Andreu (1997), no és fins el 1903 que el Centre permet l'ingrés de les dones, però jo no he trobat mai, ni Andreu ho demostra, que anteriorment aquesta entrada hagués estat oficialment vetada a les dones. Hem de creure, doncs, que era el «clima» d'aquell tipus d'excursionisme el que impedia l'ingrés de les dones. De fet, el primer intent de permetre'n la lliure entrada es troba en el discurs presidencial de Cèsar August Torras de l'any 1903. Com a president, Torras demana que les dones entrin al clos excursionista, però el seu pensament encara es trobava vinculat a la idea que el seu treball serviria per a la recerca folklòrica. L'impuls definitiu vingué de la mà de l'esportivització de l'excursionisme, i especialment de la pràctica dels esports de muntanya i de l'esquí. Per donar-ne un exemple clar i breu diré que, en l'acte del cinquè aniversari de la Secció d'Esports de Neu del Centre (1914), Eduard Vidal i Riba, a qui trobarem com a company d'excursió de Maria Amigó a l'Aneto, havia dit que des del principi els fundadors d'aquesta secció havien volgut associar les dones a les seves excursions i esports i que a elles es devia en bona part la divulgació dels esports de neu a casa nostra (GUILERA, 1934).

Eduard Vidal i Riba, sota el pseudònim de Víctor de Lasserra, ja havia vist l'any 1911, enmig del procés d'organització dels concursos d'esports d'hivern que s'havien de celebrar a Ribes, dues notes agradoses: l'increment d'inscripcions i la presència de força *senyoretes* que prometien desplaçar-s'hi. El que realment en pensava se'ns escapa, però és cert que estem en un moment clau per a la història de les dones excursionistes. Sabem que ell, Fidenci Kirchner i Josep Galbany, veient l'èxit (quant a

participació femenina) del primer concurs de luges celebrat al Montseny l'hivern de 1909, havien comprès que les dones havien d'entrar al món excursionista i amb aquesta idea es presentaren a la sessió inaugural del curs del Centre Excursionista del Vallès, de Sabadell. Sobre això Joan Danès (1919) va escriure: «Certament ens exposàvem a un fracàs i fins a una reprenhenda de nostres mestres, els vells excursionistes que no admetien per la dona més que l'excursionisme folklòric».

La irrupció de la dona en l'escena excursionista

Els volts de 1911-1912 semblen ser el moment clau. Concretament el 1911, dins el marc del primer Congrés Excursionista Català, una de les qüestions que s'havien de debatre era la «Manera de fer popular l'excursionisme entre la classe obrera, les dones y els nois d'estudi» (Anònim, 1911). En aquest sentit, no podem oblidar la comunicació que Francisca Gómez va presentar a aquest congrés en la qual es defensava que l'excursionisme afavoria la dona fisiològicament, intel·lectualment i volitivament (vegeu-ne més detalls en ANDREU, 1997 i ROMA, 1996).

El primer club que s'ho plantejarà d'una manera seriosa serà l'Agrupació Excursionista Catalunya, fundada el 1912, amb membres procedents de l'Orfeó Català. Aquests de bon principi van voler incloure les dones en les seves sortides, de manera que feren un convit a les sòcies del Sindicat B. de l'Agulla (de les cosidores). Des del moment que aquestes van acceptar el convit, l'Agrupació va ser la primera que va comptar amb més dones que no pas homes en les seves sortides (JOVÉ, 1917).

D'altra banda, l'any 1918 es fundava a Barcelona el Centre Excursionista Minerva, que es va posar ràpidament a defensar una tasca que ells anomenaven feminista, perquè consideraven que no es podia salvar només mig món (els homes). En aquest club tenien idèntics drets i deures els homes i les dones (CURET, sd). Però, malgrat això, no hem pogut trobar cap

Un cartell, en el qual la figura femenina és protagonista, per a anunciar les curses d'esquí.

mostra de literatura de muntanya escrita per dones en el seu butlletí. La seva actuació no semblaria, doncs, tan feminista com Josep M. Curet vol fer-nos creure. Més aviat al contrari, perquè un dels seus socis escrivia: «Això de tallar-se els cabells com els homes, no pot tolerar-se per antiestètic i perquè amparades amb aquesta innovació es prenen atribucions que fins avui eren patrimoni de l'home. Avui la dona de cabell curt guia auto i put a benzina, fa d'alcalde, de corredor de mercaderia, etz, etz i fins n'he vist cama ací cama allà fumant a la eixida de sa casa com un carreter». «I dóna pena amics meus, el veure que hi ha marits que's cuiden de mudar els bolquers del petit i pelar patates, mentre la dona fa espera a cal barber bo i llegint en "El Diluvio" la prosa viril i humana del benemèrit Samblancat» (F. R., 1925).

L'Agrupació Excursionista Júpiter també es va plantejar reorga-

nitzar la seva Secció Feminal als anys trenta, de manera que es va obrir cap a la dona del Poblenou, «aquesta dona, la major part obrera, esclava del deure» (CARCERENY, 1931). El Júpiter comptava amb 33 sòcies quan començà a publicar el seu butlletí en 1922, sobre un total de 168 socis.

Sobre el que s'esdevingué en aquests clubs, en parlarem en la segona part. Aquesta primera se centra en l'estudi del CEC.

El Centre Excursionista de Catalunya

Dins del CEC, al marge dels estudis de caire folklòric, la participació reconeguda (signada) de la dona en el BCEC no comença fins el 1915. Aquest indicador no fa altra cosa que reforçar la tendència general que ens diu que no serà fins a un segon moment que les dones

El peu de fotografia original diu: Grup de senyoretes que prengueren part en les curses oficials. Podem afegir que es tracta de les curses oficials fetes als voltants de Ribes de Freser l'any 1911.

començaran a entrar al Centre Excursionista de Catalunya i aquest moment coincideix amb la davallada dels plantejaments de l'excursionisme científic i, sobretot, amb el sorgiment d'un excursionisme cada cop més esportiu. La dona entra de ple en l'excursionisme quan aquest emprèn la línia esportiva, però, malgrat tot, en termes generals, continua al marge de les instàncies directives de les entitats.

El control de la redacció i l'accés als butlletins excursionistes ens permeten parlar d'una posició subordinada de la dona dins del fet excursionista català. La dona no hi escrivia amb gaire freqüència. Ara bé, això ens podria fer pensar que la seva literatura de muntanya era de segona fila? Diferent, tal vegada? Les dones, veïen el món d'una altra manera?

En aquesta primera part provarem de veure què va passar dins del BCEC, perquè aquest va ser l'àmbit en què la literatura excursionista de muntanya feta per dones va adquirir més pes, encara que globalment sigui ben minso. En altres entitats, com, per exemple, el Club Femení i d'Esports, les dones escriviën més, però els articles tenen un altre caire que, per als nostres ulls actuals, ens porta a considerar-los menys literaris.

En general, en els articles publicats dins del BCEC no es detecta

cap indici que les dones creguin estar fent o donant compte d'una activitat diferent de la dels seus companys. El que sí que acostumen a deixar clar és la seva menor pràctica excursionista. Per a elles cada pas és un nou descobriment, intens i intern, una experiència vital irreplicable que no sembla encadenar-se ni amb una d'anterior ni amb les que vindran després. És una experiència personal que volen comunicar als altres, però que no deixa de ser una experiència per a si mateixa, una cosa íntima.

Aquesta intimitat de l'experiència les porta a parlar de qüestions religioses amb una llibertat que els homes no tenien. Els estatuts del Centre impediën la definició en matèria religiosa i política, i la primera havia estat objecte de diverses topades. Era, per tant, una dimensió generalment amagada entre els homes. En canvi, Carme Ortega no té cap complex a afirmar que fan la primera missa de campanya al refugi d'Ulldeter; Magdalena Cardona no pot deslligar la seva visita al barranc d'Aljandà de la missa preliminar a què assisteixen; Maria Amigó dedica paraules plenes d'admiració per a la capella i la Mare de Déu de les Neus a la Renclusa, quan aquesta havia estat pocs anys abans motiu d'una forta topada entre els seus companys homes.

D'altra banda, tot i que en aquests relats s'expliquen autèntiques excursions i fins i tot proeses que no desmereixen gens al costat d'altres que es feien en aquells anys, els escrits estudiats no mostren una gran ambició alpina. Aquestes dones expliquen les seves «impressions», com subtitula Maria Amigó (1922) el seu relat d'ascensió a l'Aneto. Carme Ortega, parlant d'Ulldeter renuncia a descriure un paisatge que s'ha descrit ja moltes vegades, però «no puc pas callar l'encís d'aquella vall del Ter» (ORTEGA, 1915). Tot esperant els seus companys, Núria de Quadras (1933) observa el paisatge i se li fa tan familiar que en tornar a Barcelona creu que seria capaç de dibuixar-lo de memòria. Dones, doncs, que analitzen el paisatge i que el senten en un to molt intimista i personal, com és, per exemple, l'article de Magdalena Cardona: «Era el dia de Pascu, havíem anat a romandre es dissabte Sant a Son Febrer per tenir més temps de córrer per aquells llocs tan estimats per jo, perquè en cada tanca, a cada carrerany i a cada roca i a cada mata, ebetzer, estèpera i huastre me recordava un fet de sa meua infantesa, tant he corregut per aquells camps!...» (CARDONA, 1916).

Paisatge de la infantesa en comunicació constant amb l'autora. O paisatge revisitat, com l'Ulldeter de Carme Ortega. Però també paisatges llunyans, assolits per primera vegada, com els Encantats de Maria de Quadras, «un "passarell" (...) que encara pot comptar amb els dits els cims assolits», o el Pedraforca de Núria de Quadras, o encara l'Aneto de Maria Amigó.

Relats, en general, molt literaris i ben reeixits; relats que no amaguen la modèstia que en general es nota en aquestes dones: «Prou voldria saber pintar aquell troç meravellós de la nostra muntanya», ens diu Carme Ortega (1915). Aquesta modèstia esdevé extrema en el cas de Maria de Quadras que, després d'haver pujat als Encantats el juliol de 1929, s'assabenta que ha estat la primera dona catalana a fer-ho: «Confesso que vaig arribar a creure que havia fet alguna cosa quan em digueren que

L'exposició femenina de fotografies en el saló d'exposicions del Centre, l'any 1920. Segons diu la crònica, «les gentils dames i damiselles han mostrat llur gust delicat i llurs aptituds per conrear l'art fotogràfic».

era la primera catalana que havia pujat als Encantats» (QUADRAS, 1933). Durant l'ascensió, feta mig sense voler, mig d'amagatotis, després de deixar enrere dues companyes, només Joan Botey i ella s'enfronten amb els darrers obstacles equipats amb un cordill més que no pas una corda. En un lloc concret, han de fer un pas d'espatlles i ell puja sobre Maria per a poder tirar amunt. Aquest pas, poc comú, hauria pogut donar un caire extraordinari a la seva ascensió, però, en canvi, no és així: no hi ha ni punt de vanaglòria, ni el sentiment d'haver fet res especial. Ha estat una excursió sense planificar la que la condueix al cim i a ser la primera catalana a trepitjar-lo i, modestament, sembla voler-se'n excusar en afirmar que abans el mateix Botey i la seva dona ho havien intentat sense èxit. Això va impedir que Núria Guarro fos la primera de pujar al cim. Però el procés de treure's mèrits segueix en marxa: «Hi han estat, però, algunes franceses; així és que és una "primera" molt poc primera. En tornar-hi, dos anys més tard, amb tot un dia de temps i una mica més entrenada, em vaig convèncer ben bé

que és una excursió que pot fer gairebé tothom» (QUADRAS, 1933).

Tan modesta ha estat la seva «primera», que va passar sense esment públic i només quan la va repetir, dos anys més tard, s'atreu a fer-ho saber. Acompanyada de les seves germanes Mercè i Núria i de quatre homes, entre ells el ja aleshores famós escalador Lluís Estasen, duu a terme aquesta segona ascensió, ascensió decebedora per a la nostra autora «per la part d'escalada, que era més senzilla del que em creia». De res no li serveix el fet que entre els expedicionaris l'únic que ja hi havia estat fos Estasen (ni ella mateixa no hi havia estat perquè no pujaven exactament pel mateix indret) i que aquest, a causa d'una lesió al peu, la deixés amb la responsabilitat d'anar de «primera»: «De totes maneres, el guia fou ell, car sense els seus crits i les seves ordres jo no hauria sabut què fer de la corda ni com posar-la» (QUADRAS, 1933), ens diu modestament. Però no estava gens malament per a un «passerell», com ella mateixa es qualifica, que havia fet molt pocs cims.

El mateix sentiment el trobem en la seva germana Núria quan

assoleix el Pedraforca l'any 1932, en una nova excursió en què trobem dos dels homes (Queralt i Mora) que havien participat en la segona excursió de la seva germana als Encantats. En aquesta excursió, Maria també els acompanya. Però Núria se'ns mostra una mica més satisfeta del seu èxit: «L'escalada (si així pot dir-se'n) em va decepcionar una mica, ja que amb allò que posa la guia d'En Torras, que per pujar-hi s'ha de tenir "la petja ferma i el cap serè", em pensava que seria qui sap què, i tot plegat era quasi un camí de carro. La vista, però, és magnífica; tant, que fa perdonar que el primer tros de tartera sigui tan pesat i l'escalada tan fàcil» (QUADRAS, 1933).

Sentiment molt diferent del de la seva germana, evidentment. Però Núria també és la primera sortida seriosa que duu a terme. La darrera nit l'han de passar al ras perquè se'ls fa fosc i entre els cinc que són només tenen dos sacs: ella i el seu germà Ignasi dormen dins d'un, i l'altre se'l reparteixen a estones la seva germana Maria i un dels companys. Els altres dos passen la nit a la vora del foc enmig de la solitud del bosc del Gresolet.

Núria s'acomiada dient que «Després d'aquesta primera sortida ja m'han quedat ganes per a sempre de fer-ne d'altres. De totes maneres, per moltes excursions en què prengui part i per molt boniques que siguin, no crec que cap em faci oblidar la del Pedraforca ni, sobretot, la nit passada en el bosc del Gresolet, fantàsticament il·luminat pel foc, en la meua primera excursió de passerell» (QUADRAS, 1933).

Un sentimentalisme modest

Suara parlava del sentiment de Maria de Quadras davant la seva primera femenina. Anys abans, Maria Amigó, en pujar al cim de l'Aneto (1921), havia restat igualment decebuda pel fet que les dones practicaven poc l'excursionisme esportiu. Tot repassant les signatures del llibre registre del cim comenta: «Però la meua alegria s'en-nuvola un bon xic, quant en fullejar el dit album, creient-me trobar-lo rublert de noms de noies catalanes, vegí que sols de ben contades n'hi havien estat. Res; quatre, cinc, tot lo més. ¡Quina tristesa em feu això; amb tant valentes i ardides senyoretes com compta la nostra terra i el nostre Centre Excursionista! ¡Quina llàstima que sien tant poc decidides i que s'hagin deixat passar al davant per les estrangeres! Però jo sé perquè; és que no saben el bell espectacle que es frueix des del cim més alt del Pireneu; si ho sabessin, com és ell de formós i gran, no dubto que hi anirien i que hi tornarien, com ganes tinc de tornar-hi jo, que no em cansaré mai de recomanar aquesta excur-

sió a totes les meves amigues. Es tan gran i tan formosa, que és llàstima veritable que hi hagi tantes persones que ignorin fins la existència del pic d'Aneto; jo els asseguro que mai, si hi van, se penediràn d'haver-hi anat; jo per ma part, em sento i em sentiré sempre orgullosa d'haver pogut signar en el llibre del Centre Excursionista de Catalunya dalt del pic d'Aneto» (AMIGÓ, 1922).

En comptes de la preocupació per saber oficialment quin número correspondria a la seva ascensió —potser «la cinquena», potser «la sisena» catalanes—, Maria tomba cap al vessant contemplatiu de l'excursionisme: si les dones sabessin l'espectacle de què es frueix des del cim...

Com veiem, no hi ha en cap dels casos estudiats el desig d'assolir un cim ni de fer una gesta recordable: la primera, la segona, la cinquena femenines... En un cas és una sortida sense programar; en els altres, l'important és la comunicació amb el paisatge muntanyenc. És això el que es busca. Aquestes dones escriuen per comunicar als altres allò que han sentit en la seva relació amb la muntanya. En cap cas no semblen pretendre donar compte d'una nova gesta, impensada fins al moment, d'un prodigi de tècnica i de tenacitat que les ha conduïdes allà on ningú no havia arribat fins aleshores. Els seus escenaris són coneguts de fa temps per l'excursionisme català i alhora desconeguts per a elles. I és aquest desconeixement allò que les duu a parlar-ne als altres. Nogensmenys les

autores que hem estudiat són les primeres que escriuen sobre aquests temes, i això les fa importants. D'altres dones havien anat a la muntanya i no havien escrit res de les seves excursions. L'any 1902 Teresa Mestre havia pujat a l'Aneto, i el BCEC d'abril de 1903 afirmava que «Es, sens dubte, el primer cop que ha estat assolit el pic més alt de la nostra pàtria per una dona, esposa d'un soci del Centre» (citat per Albasa, 1985). L'any següent algunes dones van pujar al cim del Balandrau (ANDREU, 1997). Sabem que el Centre Excursionista de Catalunya tenia llavors vuit sòcies entre un total de 829 membres (PAR, 1903).

Amb tot això ens sembla que en tenim prou per a demostrar que l'obertura de l'excursionisme cap a les dones és paral·lela a l'obertura cap a les classes populars, en un marc en què l'excursionisme esdevé cada cop menys científic i cada cop més esportiu. En la segona part començarem preguntant-nos si aquesta presència de les dones no fou tan sols un miratge. Miratge perquè podria ser que les dones s'acostessin o fossin atretes cap a l'excursionisme amb un afany purament decoratiu, com es veu en un article publicat per C. Viscarri l'any 1917. Viscarri agràia a les «gentils damisel·les que, al nostre prec, anaren gustosament a les sosdites poblacions [Ribes i Camprodon], alegrant amb sa hermosa presència aquells encisadors indrets» (VISCARRI, 1917). O, formulant la pregunta anterior d'una altra manera, les dones, ¿eren només objectes decoratius, fotografiables? Sempre ens ha fet aquesta impressió i ens agradaria tractar de demostrar-ho. Si això és cert, podríem pensar que els articles que hem estudiat es van publicar per a «fer maco»?

Per a respondre-hi afirmativament, en primer lloc, tenim el fet que l'any 1929 el Centre va fer una «Exposició de Senyoretes fent Esports de Neu», molt elogiada pel públic i per les «damisel·les interessades», ens diu el Butlletí de juliol de 1929 (pàg. 273). I, d'altra banda, tenim la selecció d'uns quants cartells dels diferents concursos d'esports d'hivern publicats abans de la guer-

La tenda del Centre en les curses d'esquí a Ribes de Freser de l'any 1916. Com es pot veure, la presència femenina és ben evident.

ra que il·lustra aquest article. Veient-los, ens queda el regust que la dona hi és utilitzada com un objecte i reclam més que no pas com una mostra de suposada igualtat. Perquè sabem que les dones no manaven dins del fet excursionista, sinó que eren manades.

Maria Teresa Gibert, dins del Butlletí de l'Agrupació Excursionista Júpiter, ens explica la realitat de la majoria de clubs excursionistes, l'any 1931: els grups femenils de quasi totes les societats excursionistes són dirigits per homes i aquests «(...) per ostentar el títol de dirigent —car això vesteix força— mantenen un caliu fictici en aquests organismes, i veiem com a aquestes noies, totes elles aptes, se'ls adormen els sentiments i en lloc de fer-los-hi vibrar l'esperit amb emocions sinceres (...) les fan anar a les fonts properes amb la família, o passar un dia de platxeri, però no un dia dedicat exclusivament a fer esport, aquest esport que controla l'esforç físic amb l'intel·lecte» (GIBERT, 1931).

En aquest context, les activitats que hem vist que duïen a terme algunes de les nostres excursionistes (les ascensions al Pedraforca, als Encantats i a l'Aneto) ultrapassaven aquest àmbit tan limitat i quasi marginal, i això els dona una importància suplementària per al nostre estudi. També caldria dir que l'ultrapassaven les dones que formaven dins del Club Femení i d'Esports, fundat l'any 1928. Definit com a «raonablement feminista», s'adreçava a dones joves de classe treballadora o mitjana baixa, tot i que les instàncies directives pertanyien a la intel·lectualitat benestant (LUNA, 1988).

En la segona part d'aquest article intentarem demostrar que la dona en alguns casos va ser utilitzada com a objecte quasi decoratiu, però que darrere d'aquesta actitud hi hagué una sèrie de dones que maldaren per aconseguir implantar un nou concepte d'excursionisme que estigués més d'acord amb la seva feminitat. Al costat o al marge dels projectes fets pels excursionistes de sexe masculí, es va intentar construir una nova mirada sobre la natura que no va acabar de reeixir.

Un grup d'esquiadores que participaren en les curses d'esquí de la Molina, l'any 1924. Es pot observar l'evolució del vestuari femení amb les fotografies d'anys anteriors.

Bibliografia citada

- Carles ALBESA: *Dates i dades excursionistes*, Barcelona, Pub. Abadía de Montserrat, 1985.
- Maria AMIGÓ I PUIG: «Una ascensió més al Pic d'Aneto. Impressions», BCEE 335, desembre 1922, pàgs. 369-373.
- E. ANDREU, F. LAGARDERA, J. OLIVERA i G. ROVIRA: *Bases socials de l'excursionisme català*, Barcelona, Agrupació Excursionista de Granollers, 1997.
- Anònim: «El primer congrés excursionista català. Convocatoria», BCEE 195, abril 1911, pàgs. 126-128.
- Joan CARCERENY: «Un crit d'alarma». *Butlletí de l'AE Júpiter* 99-100, juliol-agost 1931, pàgs. 13-14.
- Madalena CARDONA BELAU: «Excursió al barranc d'Aljandà», BCEE 253, febrer 1916, pàgs. 55-59.
- Josep M. CURET: *El Centre Excursionista «Minerva» i la seva obra*, Barcelona, Pub. del CE Minerva, s/d.
- J. DANÉS I VERNEDES: «En homenatge a les dones esportives», BCEE 289, febrer 1919, pàgs. 36-44.
- Julita FARNÉS Y PAGÉS: «Folklore de Tossa», BCEE 195, abril 1911, pàgs. 128-131. Segueix en núms. posteriors.
- F. R.: «De Eva als nostres dies». *Minerva. Portaveu del C. E. Minerva* 38, setembre 1925, pàgs. 111-112.
- J. M. GUILERA: «Als XXV anys dels Esports de Neu», BCEE 465, febrer 1934, pàgs. 69-72.
- Maria Teresa GIBERT: «L'excursionisme català i la seva influència cultural», *Butlletí de l'A. E. Júpiter* 97-98, maig-juny 1931, pàgs. 9-16.
- Emili JOVÉ: «Historial» en *5è aniversari de l'Agrupació Excursionista Catalunya*, Barcelona 1 de juny de 1917, pàgs. 2-8.
- Joana LUNA: «L'esport, ¿un miratge de l'alliberament? El Club Femení i d'Esports 1928-1936», *L'Avenç* 112, febrer 1988, pàgs. 26-29.
- Carme ORTEGA DE MERCADER: «Una festa a Ull de Ter», BCEE 250-251, novembre-desembre 1915, pàgs. 317-322.
- Arthur OSONA: *Andorra. Guia itinerària y ressenya geogràfica-històrica de las Valls*, Barcelona, Estampa de F. Altés y Alabart, 1894.
- A. PAR: «Memoria del senyor secretari», BCEE 99, abril 1903.
- Maria de QUADRAS: «Dues ascensions als Encantats», BCEE 456, maig 1933, pàgs. 201-204.
- Núria de QUADRAS: «Excursió al Pedraforca», BCEE 453, febrer 1933, pàgs. 55-59.
- F. ROMA I CASANOVAS: *Història social de l'excursionisme català. Dels orígens a 1936*. Vilassar de Mar, Oikos-Tau, 1996.
- C. VISCARRI: «Sports d'hivern Ribes-Camprodón 1917», BCEE 266, març 1917, pàgs. 65-75.

La moleta de Genessies

Antoni Cabré Puig

Un itinerari per a ascendir a una muntanya a cavall entre el Baix Camp i el Baix Ebre, que té una gran vista panoràmica i és poc freqüentada.

Aquest cim és un misteri, ja que la seva ubicació està equivocada en molts mapes: l'anomenen «Mola de Chenesias» i el situen en la següent muntanya de la carena, més al sud del coll del Rourar.

Tota aquesta regió té un gran interès geològic i excursionístic, malgrat haver estat perjudicada pels incendis.

Especialment intens va ser el que va cremar aquí, durant l'estiu de 1967, totes aquestes terres fins a l'Ebre.

Aquest circuit comença i acaba al poble de Vandellòs, situat a 302 metres d'altitud. En la guia de Josep Iglésies i Joaquim Santasusagna, publicada l'any 1931, se'ns diu que l'església és dedicada a Sant Andreu i que el poble té 1.197 habitants, encara que tot el municipi en té 2.316. Avui dia tot això ha canviat molt, especialment des de la cons-

trucció de les centrals nuclears arran de mar.

De Vandellòs a la moleta de Genessies

0.00 h. Vandellòs. Iniciem la caminada al costat de la **gasolinera**, paral·lels a la carretera de Móra, i baixem a la llera del **riu Llastres**, per una pista.

0.02 h. Passem pel davant dels **rentadors de Vandellòs**, a 280 m. Trobem marques de PR i de GR. Les seguim.

Abandonem les marques del PR, per on retornarem, i que ara creuen la llera del riu. Nosaltres seguim les marques del GR-92-1, que van per una pista, sense creuar la llera del riu.

0.10 h. Abandonem la pista, caminant cap a la dreta, per un sen-

der ascendent, que s'enfila per la **partida de les Basses**. Sempre seguint les marques del GR. Es tracta d'un camí recentment netejat i pintat pel nostre consoci Josep Jordana. Era un antic camí de bast, empedrat.

Passa pel mig d'un bosc mediterrani: veiem pins blanc, alzines, roures esparsos... i també sotabosc de garric, amb brolla d'estepes i bruc. També hi ha ginesteres, càdec, llentiscles, esbarzers, argelagues...

Els camps de conreu dels volts són antics avellanars mig abandonats i oliverars.

El camí que seguim fineix sota els cingles calcaris dels Dedalts, en una pista planera.

0.30 h. Aquesta pista arrenca de la pista dels Dedalts, que neix al poliesportiu. Avancem cap a l'W, planers, tenint enfront nostre la moleta de Genessies.

0.40 h. Coll de Cassear. Del coll surt amunt, cap a la nostra esquerra, una pista que duu als repetidors de Telefónica. Nosaltres seguim en la mateixa direcció, davallant suauement. A la nostra dreta, a sota, va apareixent la partida de Burrià, amb avellaners.

En aquest coll, cap a la nostra esquerra, neix la vall del barranc de Cassear, que desguassa al barranc del Taix, després de passar per sota de la cova de l'Escoda, important abric, amb pintures rupestres.

Es tracta d'una vall amb una bellesa única, ens deien Josep Iglésies i Joaquim Santasusagna.

1.00 h. Coll de Llisares, a 540 m, que aquí anomenen Lleixares: cap a la dreta, hi ha el coll de Burrià, i la pista que hi mena: per aquí retornarem després. A partir d'aquí seguirem les marques del PR.

Pugem, superant un serradet, i ja davallem. La nostra pista acaba en la pista recentment asfaltada que

A dalt, Vandellòs, inici i final de la caminada que us proposem.

A baix, el mas i la moleta de Genessies.

© Text: Antoni Cabré Puig; fotografies: Camil José. Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya, 1999.

MUNTANYA
Núm. 827
Febrer 2000

Als peus de la moleta de Genessies el mas del mateix nom i, al fons, la mola de Nadell.

muntant-lo durant vuit minuts, tindriem a mà esquerra, a uns cinquanta metres, damunt nostre, la cova de la Llúdriga, important abric amb pintures rupestres. Des d'aquest indret, seguint el barranc de Jovara amunt, en arribar a les envistes de les agulles conegudes com a Miloques de Quintana, situades a banda i banda del barranc, pujant fort cap a la nostra esquerra, hi ha el grau conegut com a Pujador del Fesol, que ens facilitaria poder carenejar, fins a arribar fàcilment

al coll de Monetze, camí de Tivissa.

3 h. Coll del Rourar. Descens per pista.

3.20 h. Mas de Genessies.

3.22 h. Entrem en la pista marcada en PR que duu a Vandellòs. És el mateix itinerari fet de pujada fins a arribar al coll de Llissares.

3.33 h. Aquí ens desviem, prenent la pista que se'n va cap a l'esquerra, en descens.

Ara podem seguir la pista descendent, recte, cap als bancals terraplenats, de nova factura, de la

partida de la Gentilla, o bé baixar directament cap a la partida de Burrià, tot seguint el sender, netejat recentment per Josep Jordana i marcat com a PR, passant per uns conreus d'avellaners. Ambdós camins es troben més avall.

Personalment, considero més interessant seguir la pista, ja que ens permet gaudir de la visió de l'estret de la Gentilla.

3.40 h. Passem pel costat d'una subestació de control del gasoducte, amb la seva tanca. Seguem per la pista, avall.

3.41 h. Som a la rasa de sortida d'aigües d'aquests camps. Antigament hi havia un menhir que hom podia contemplar.

Girem cap a la dreta (90°), pista avall, ara cimentada i tancada mitjançant una cadena.

Entrem a l'estret de la Gentilla, amb bones perspectives muntanyenques.

3.50 h. Ens retrobem amb el PR, que baixa des del coll de Burrià. Seguem la pista, descendent, sempre paral·lels al barranc de Burrià.

4.10 h. Ruïnes de l'antic poble de Mas Valentí, situat a 328 m. En la guia de Josep Iglésies i Joaquim Santasusagna, que publicà el Centre de Lectura de Reus l'any 1931, se'ns diu que tenia quinze cases, moltes ja derruïdes.

4.25 h. Llera del riu Llastres. Passem a frec d'un dipòsit d'aigua, hom hi pot llegir un rètol: «Prenguem al poca-solta que ens pren l'aigua, que deixi de fer-ho».

4.30 h. Entrem a Vandellòs, després d'haver passat pel davant dels rentadors. Una casa llueix a la seva façana, penjats, el cremador de gas i la monumental paella per als dies de l'arrossada popular.

Si hom disposa d'un vehicle, al mas de Genessies, considero molt recomanable atansar-se fins al poble abandonat de Gavada, distant uns quatre quilòmetres, per pista asfaltada.

Val la pena fer-hi una ullada: podreu veure el forn, les cases ja en ruïnes... i descendir caminant fins al fons del barranc, i cercar la font del poble, amb la seva aixeta metàl·lica... bons indrets per a fotografiar, per als qui tinguin inclinacions artístiques.

La vall d'Anglos amb esquís

Lluís Roca

Relació de les excursions en esquís fetes a aquesta vall, de l'Alta Ribagorça, on l'autor va anar obligat per una allau imprevista. La descoberta que va fer ens l'explica.

Quantes vegades hem dit: «El Pirineu està ple de llocs inèdits i recòndits»? Aquesta vall és un d'aquests indrets que molts practicants de l'esquí de muntanya desconeixem, com jo fins ara, i per això m'agradaria explicar-vos la meua estada del 24 i 25 d'abril de 1999 en aquestes contrades, on —us ho ben asseguro— gaudireu de les possibilitats i meravelles que s'hi amaguen. Amb això no vull dir que no hi hagi ressenyes d'aquesta vall, ni de bon

tros!, sinó que moltes de les vegades que ens apropem a la muntanya a fer un cim, ho fem pels itineraris traçats i, d'aquesta manera, ens passen despercebuts valls i racons tant o més bonics i apropiats per a fer-hi una bona travessa.

Situació

La vall d'Anglos està situada a la riba dreta de la Noguera Ribagorçana, entre la vall de Llauset i

la de les Salenques. És factible arribar-hi per totes dues valls, però a la primavera, si fa dies que no hi ha hagut precipitació sòlida, començareu a trobar la neu a partir de dos mil metres. És per això que amb esquís i en aquesta estació de l'any us recomano l'aproximació per Llauset, que és la que jo us explicaré. A l'estiu sembla més apropiat fer-ho per la vall de les Salenques, començant l'excursió en el pont del mateix nom que hi ha a la carretera N-230 (cota 1.400).

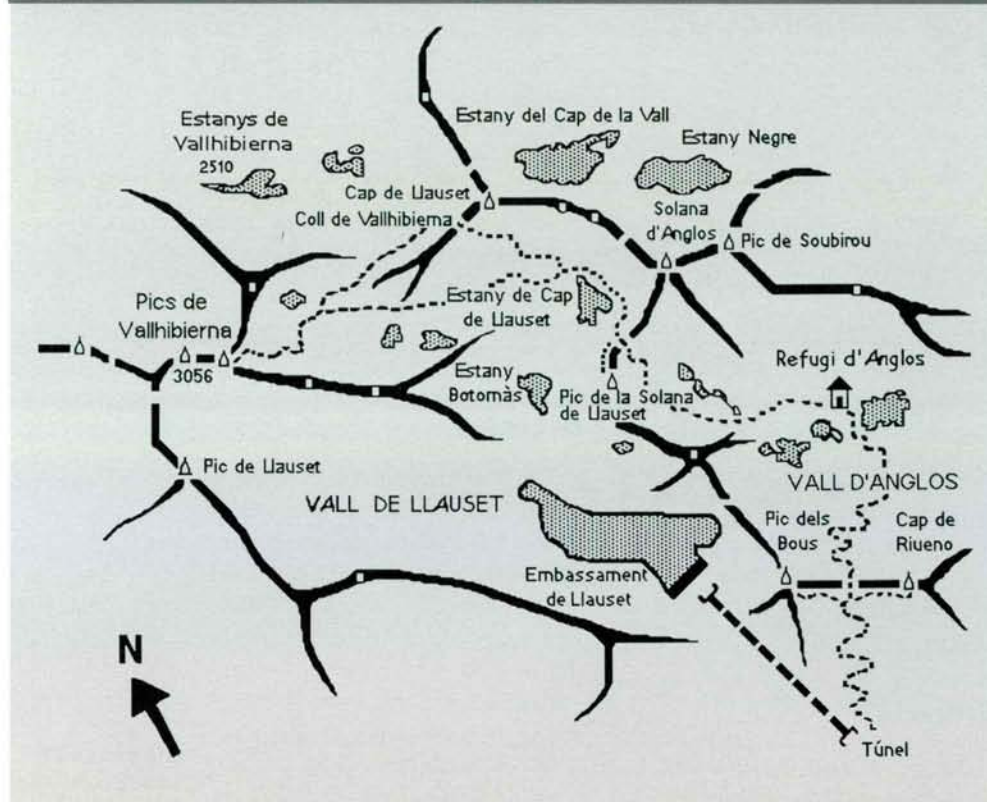
Accessos

Per a arribar a la vall de Llauset s'ha d'anar en direcció a un poble anomenat Aneto, situat en una desviació de la carretera nacional entre Vilaller i el túnel de Viella. Des del poble d'Aneto se segueix durant uns dotze quilòmetres una carretera estreta, però asfaltada, prou bona per a arribar amb qualsevol turisme fins a l'entrada del túnel de la Presa de Llauset (cota 2.100).

Una vista del pic de la Solana de Llauset, ben nevada.

Itineraris per la vall d'Anglos

Una anada imprevista

Puc dir que vam ensopegar amb la vall d'Anglos per un imprevist: la primera idea era anar a la vall de Llauset passant el famós túnel fins a la presa de l'estany de Llauset i fer els clàssics cims de Llauset i Vallhibierna. No comptàvem amb l'allau de neu i pedres que prové del barranc del Clot i que bloqueja l'accés d'entrada al túnel amb qualsevol mena de vehicle. Tots sabem que per a fer una excursió, abans tenim el deure d'informar-nos, per a evitar qualsevol incident i aconseguir la nostra meta. Així ho fem, i en cap de les ressenyes no es troba referència d'aquesta allau a l'entrada del túnel; més encara: en totes esmenten que s'arriba a la presa amb el cotxe. Amb aquest obstacle és obligat fer un replantejament de la sortida, perquè, a més, quan ens apropem a l'entrada del túnel tot són senyals de prohibició i perill, i la foscor de mil cinc-cents metres de llargada...

Mirant el nou plànol de l'Alpina (edició juny 1998) es veu un refugi en una vall paral·lela a la

de Llauset anomenada vall d'Anglos, que sembla situat en un lloc molt adequat i amb moltes possibilitats de fer cims amb esquís, incloent-hi el Vallhibierna. Per a arribar sembla molt evident la pujada a la serra de la Sarronera, quatre-cents cinquanta metres més amunt. No és qüestió de pensar-s'hi gaire!

Cap al refugi d'Anglos

Es puja per sobre del túnel a la dreta i seguint l'embut de l'allau de neu arribem a un replà després de trenta minuts, lloc on ja ens podem calçar els esquís. Seguim per la coma que formen els dos cims (pic dels Bous i pic del Cap de Riueno) i arribem al collet del Clot en una hora i mitja. Aquests dos cims es poden fer amb molta facilitat des del collet; es triga mitja hora per a cada un d'ells. Si feu el pic dels Bous veureu tota la vall de Llauset (presa, embassament, vall, i cims de Llauset i Vallhibierna). Si voleu apreciar amb tota la seva amplitud les característiques de la vall d'Anglos, us recomano que

no feu el mandra i pugeu per la carena al pic del Cap de Riueno: veureu els tres estanys anomenats de l'Obaga, del Mig i Gran, així com una insinuada petita cabana a la punta nord de l'estany Gran: el refugi d'Anglos.

Baixem amb els esquís per l'altra banda del coll per unes comes molt esquiables, amb una genial neu primaveral, que ens apropen fins al mateix refugi. Depenent de la neu acumulada, potser hauréu de carregar els esquís a la motxilla cinquanta metres des del coll fins a trobar la neu.

El refugi d'Anglos

Arribats al refugi (construït el 1981 per ENHER) veiem que, malgrat tot, és un bon amagatall per a passar-hi una nit fabulosa. Està davant mateix de l'estany i, com que som a la primavera, trobem fàcilment aigua pels voltants. S'entra a un petit menjador, amb una llarga taula arrambada a la paret i un banc. Una porta separa el dormitori, on hi ha dues lliteres i matalassos per a quatre persones. La porta en qüestió està travada per un bon gruix de glaç, segurament hi havia entrat la neu en una tempesta per les petites esclatxes de la porta principal. El fals sostre és el que està més fet malbé, però s'intueix que és més per culpa de destrosses que per les inclemències de la natura.

Si tot va bé, des de la boca del túnel fins al refugi estarem dues o tres hores, segons si fem o no els cims abans esmentats.

Aquí podem deixar la feixuga càrrega, menjar una mica, preparar una motxilla lleugera i començar l'aventura per la vall d'Anglos. Ja està decidit, el Vallhibierna serà la fita d'aquesta tarda.

Del refugi d'Anglos al pic de Vallhibierna

Partim del refugi passant pel costat dels estanys del Mig i de l'Obaga per continuar per una coma molt evident. Entrant a la coma trobem tres estanys anomenats estanyets del Cap d'Anglos. Superem aquests estanyets per la

A la pàgina següent, a dalt, la vall i l'estany de Llauset, amb la presa, vista des del cim del Vallhibierna. Al fons es dibuixen un conjunt de carenes sense fi de les muntanyes pallareses.

A la pàgina següent, a baix, el refugi d'Anglos i el pic del Cap de Riueno.

PEDRA NEU

OFERTA D'ESQUÍ 1999-2000

[Http://personal2.redestb.es/pedraneu](http://personal2.redestb.es/pedraneu)

C/ Brasil, 50 (Ronda del Mig / Avd. Madrid)
Tel 93 330 27 74 - 08028 Barcelona

Urgell, 95 bis - tel 93 453 50 01
08011- Barcelona

CONJUNT ESQUÍ CARVING

ESQUÍS
FIXACIÓ
MUNTATGE

27.995 ptes

CONJUNT ESQUÍ FREE

ESQUÍS (TOT TERRENY)
FIXACIÓ
MUNTATGE

43.995 ptes

CONJUNT ESQUÍ DE MUNTANYA

ESQUÍS
FIXACIÓ
MUNTATGE

54.995 ptes

**LLOGUEM: ESQUÍS PISTA/MUNTANYA/ FONS/ARVA/PELLS DE FOCA
TENIM CURA DEL MANTENIMENT D'ESQUÍS I FIXACIONS**

La revista inclou:

- * Itineraris d'excursions a peu, en bicicleta tot terreny, en esquís.
- * Articles sobre alpinisme.
- * Reportatges sobre muntanyes i països llunyans.
- * Articles sobre història i fets de l'excursionisme.
- * Dossiers i treballs sobre medi ambient i defensa de la natura.
- * Informació sobre llibres, guies i mapes que surten al mercat.
- * Vies d'escalada.

MUNTANYA publica sis números de cinquanta-dues pàgines (Din A4), impreses sobre paper ecològic de qualitat, en color i en blanc i negre.

La primera revista
excursionista catalana

MUNTANYA

Membre de l'Associació de Publicacions Periòdiques en Català (APPEC)

Oficina de guies - UIAGM

El Centre ofereix als seus socis la possibilitat de realitzar ascensions de tot tipus acompanyats per un guia d'alta muntanya. Ara podeu viure aquella escalada o travessa que sempre us ha atret, sense preocupar-vos de res i amb la tranquil·litat de saber-vos en bones mans.

PROGRAMA DE SORTIDES GUIADES PER A L'ANY 2000

12 i 13 de febrer: Esquí fora de pista sobre glaceres: la Vallée Blanche i l'Argentièrre

20 - 24 d'abril (Setmana Santa): Travessa amb esquí Chamonix-Zermatt

27 - 30 de juliol: Mont Blanc

27 - 30 d'agost: Mont Rosa (punta Signalkuppe) i nit a la cabana Margherita

1 - 3 de setembre: Cerví per l'aresta de Lion

23 de desembre 2000 - 7 de gener 2001: Mali, tresc i escalada per l'Alt Gourma

Per a més informació:

Àrea d'atenció al soci, cada dimarts de 7 a 9 del vespre o parlant amb Joan Jover, telèfon 93 347 02 69

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA - *Club Alpí Català*

Paradís, 10 pral. - E-08002 Barcelona - Tel. 93 315 23 11, fax 93 315 14 08

Adreça electrònica: cec.centre@mx3.redestb.es - Web: www.bcn.es/tjussana/cec

✂
Retalleu aquesta butlleta
i envieu-la a MUNTANYA
Centre Excursionista
de Catalunya,
Carrer del Paradís, 10 pral.
08002 Barcelona,
o al fax 93 315 14 08.

Cognoms _____

Nom _____

Adreça _____

Població _____

Codi postal _____

Se subscriu a la revista MUNTANYA (sis números l'any), a partir de l'any _____,

amb la quota anual de _____ pessetes (IVA inclòs).

Barcelona, _____ de _____

de 199 _____

Signatura _____

Pagament per banc o caixa

Senyors del Centre Excursionista de Catalunya

Els prego que, d'ara endavant, el rebut anual de subscripció de la revista MUNTANYA sigui presentat a:

Banc / Caixa _____

Agència _____

núm. _____

Adreça _____

Població _____

Codi postal _____

Número de compte corrent _____

Número de llibreta d'estalvi _____

Nom del titular del compte o llibreta _____

Signatura _____

Barcelona, _____ de _____

de 199 _____

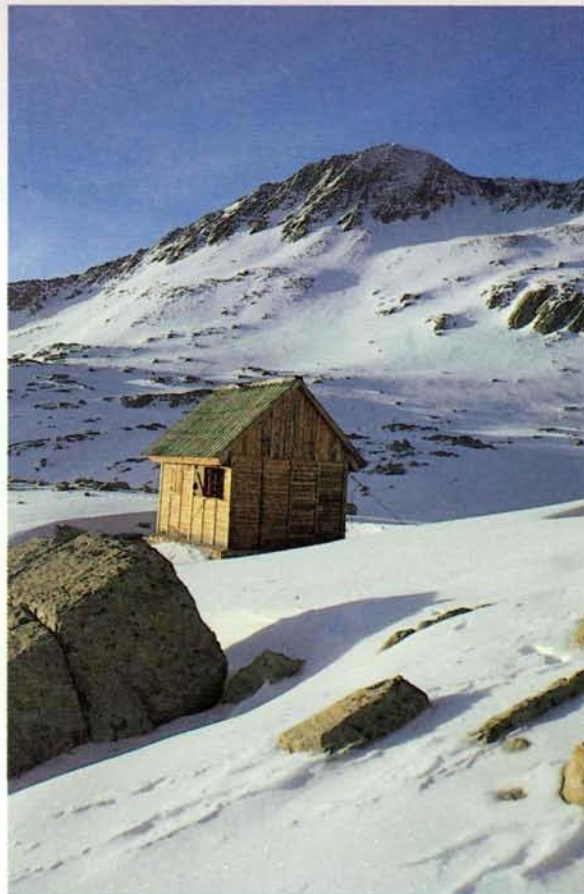
banda esquerra, com més amunt millor, i amb una forta diagonal ens situem al mig de la canal. Seguidament i amb un parell de voltes arribarem al **collet dels Estanyets**: un descans ben merescut amb una vista esplèndida del massís de Vallhiverna, coll de Vallhiverna, cap i estany de Llauset.

El collet està situat aproximadament a 2.550 metres, entre el pic de la Solana de Llauset a l'oest, i el pic de la Solana d'Anglos a l'est. Des d'aquí baixem cent metres fins a l'**estany del Cap de Llauset**, el traïem o hi passem pel costat, segons l'estat en què es trobi, i seguim en direcció a una coma molt marcada que tenim davant nostre fins a arribar al **coll de Vallhiverna**, a 2.750 m. Tot plegat ens ocuparà tres quarts d'hora.

Des d'aquest punt tenim una vista fantàstica del barranc, els estanys de Vallhiverna i, més al nord, dels cims que envolten l'Aneto

(Russell, Margalida i Tempestats). Baixem al coll i, sense perdre gaire altitud, fem un flanqueig a l'oest per apropar-nos a l'entrada del vessant sud del massís de Vallhiverna. Deixem l'**estany Gelat** a la dreta i seguim en direcció a una pala de neu molt franca que ens portarà directe al cim. Si en el moment de pujar la pala ens apropem a l'aresta oest, gaudirem d'una vista increïble de la vall i estany de Llauset. Una vegada a l'aresta, deixem els esquís i continuem amb grampons fins al cim. La pala en qüestió dóna la possibilitat d'arribar fins al cim amb els esquís, però hem de tenir en compte l'estat de la neu dels últims cinquanta metres, on fàcilment es formen plaques de gel. Cal ser prudent! Som a la cresta i, segons les cornises de neu, podrem passar-la sense problemes fins a la **punta E de Vallhiverna** (3.067 m).

La baixada del cim la fem per la mateixa pala de pujada per ar-

El panorama del massís de la Maladeta que tenim des del cim de Vallhiverna. Hi distingim perfectament, entre altres, els pics de la Maladeta, l'Aneto, el més alt, i el de Tempestats, amb la bretxa.

ribar al circ de Vallhiverna i sempre en direcció a l'estany del Cap de Llauset. El travessarem i remuntarem cent metres per arribar novament al collet dels Estanyets i fer a continuació una baixada directa al refugi.

Tot plegat, per a fer aquesta sortida podem trigar unes cinc hores posant-hi empena. Us garanteixo que quedareu satisfets de la travessa.

Pic de la Solana de Llauset

Després de passar una nit acollidora al refugi apareixen els primers raigs de sol que fan que la vall d'Anglos es converteixi en un càlid racó, com tants d'altres del nostre estimat Pirineu. Avui la sortida serà curta, però no per això menys interessant: al pic de la Solana de Llauset (2.674 m).

Aquest cim, a mesura que vas pujant en direcció al coll de Vallhiverna, es mostra totalment

piramidal i és per aquest motiu que crida molt l'atenció. L'itinerari és el mateix que el del Vallhiverna fins a arribar al **collet dels Estanyets**. En aquest punt podeu seguir amb els esquís pujant a l'esquerra fins a la mateixa cresta de la piràmide. Amb grampons i els bastons d'esquí, i per si de cas el piolet darrere la motxilla, s'arriba dalt del **pic de la Solana de Llauset** sense dificultats.

La baixada es fa pel mateix camí fins al refugi. Tot plegat dues hores.

Descans, recollida de trastets, tancada del refugi i amb una hora i quart s'arriba al collet del Clot. Baixada de quatre-cents metres per la coma amb una neu primaveral on es lligaven els girs com les botifarres.

Dades tècniques

Punt de partida: boca sud del túnel que comunica amb l'embasament de Llauset.

Itinerari:

Primer dia: boca sud del túnel (2.100 m), collet del Clot, refugi d'Anglos, collet dels Estanyets, coll de Vallhiverna, pic de Vallhiverna (3.056 m), collet dels Estanyets, refugi d'Anglos.

Segon dia: refugi d'Anglos, collet dels Estanyets, pic de la Solana de Llauset (2.673 m), refugi d'Anglos, collet del Clot, boca sud del túnel.

Dificultat: poc difícil; només una pala de forta inclinació en els últims metres per a accedir al cim de Vallhiverna.

Material: Grampons i piolet.

Cartografia

Maladeta - Aneto, de l'Editorial Alpina (nova edició juny 1998), escala 1/25.000.

Ressenya núm. 51 «Pico de Vallhibierna» de *Pirineos en Esquís - 120 itinerarios* (Desnivel).

Excursionisme hivernal a l'alta muntanya

Grup de raquetes de neu (GRAN)

Unes utilíssimes recomanacions sobre material per a afrontar, amb els coneixements i l'experiència imprescindibles, les excursions per l'alta muntanya hivernal.

Es fa necessari aclarir què es vol donar a entendre quan es parla d'«excursionisme hivernal». Entenem per aquest concepte, quan el terreny que es petja està cobert de neu, en més o menys gruix, i aquesta es presenta fonda o glaçada. El fred és intens, els dies són curts i, per aquest motiu, la manca d'hores de sol fa que les condicions de marxa i/o pernoctació siguin extremes i molt més difícils.

L'alta muntanya, si bé és un concepte molt relatiu, podem dir que és aquell territori que s'enlaira més amunt de dos mil metres, on la naturalesa es fa més turmentada i de difícil accés —a l'hivern—, la vegetació comença a donar pas a la roca nua i el glaç i la neu hi són constants. Alhora també és de destacar l'allunyament dels indrets habitats, al marge dels refugis que puntualment tenen obert durant aquest període.

Així, doncs, fàcilment podreu arribar a entendre que les lleis que regeixen aquest tipus d'excursionisme són dures i implacables per a totes les persones certament no aseasonades.

L'home s'endinsa en un indret ple de dificultats, la qual cosa tot seguit intentarem minimitzar, donant alguns consells i detalls generals sobre l'equip necessari per a bregar amb un mínim de garanties en la pràctica de l'excursionisme hivernal a l'alta muntanya. Lògicament, amb neu i raquetes, és imprescindible, tenir i utilitzar l'equip bàsic (B), afegint-hi alguns elements recomanables (R), dels quals ens perme-

tem oferir una relació, fruit de les nostres experiències.

Equip

Peus

(B)

Mitjons gruixuts de llana o barreja amb poliamida.

Un parell més de recanvi o més, segons la durada de l'activitat.

Botes fabricades amb material plàstic, sola de goma de tipus Vibram, de cordons, interior de pell o Gore-Tex. Generalment són de doble bota (botí interior + carcassa), que facilita l'assecatament interior i, a més a més, el botí serveix de sabatilles per a poder-se

mourer per l'interior dels refugis amb guarda.

(R)

Per a peus delicats o freds, utilitzeu sota els mitjons gruixuts uns altres de prims, no de poliamida.

Per a prevenir o mitigar el fregadís que fan les botes al peu, sobretot quan són noves, i fins i tot quan la butllofa ja s'ha format, utilitzeu unes tiretes especials (p. ex. Compeed) que es venen a les farmàcies. Important per a l'adaptació de botes noves o peus delicats.

Cames

(B)

Pantalons preferentment de material sintètic, Gore-Tex o similar, amples, còmodes, llargs, amb pitet anterior i posterior, si és possible, per a protegir els ronyons. Equipats amb butxaques que es puguin tancar i tirants elàstics. D'un color que cridi l'atenció (no blanc) perquè destaquin a la neu en cas d'accident o visibilitat escassa.

Paraneus o polaines de material sintètic, altes fins a sota el genoll (hi ha models que cobreixen només per damunt del turmell), amb bona adaptació a la bota, i trava (un tirant per sota de la bota) perquè no es desplaci.

(R)

Segons la resistència al fred, durada de l'excursió, temperatures previ-

Serra de Bandolers (Vall d'Aran). A primera hora, un dia a finals de desembre, per damunt de 2.300 metres.

Avançant pels rasos del Cap d'Abecàs (Vall d'Aran), on a penes queden deu centímetres de neu després d'unes ventades molt fortes, que han deixat l'ambient força enfredat.

sibles, qualitat i gruix dels pantalons (encoixinats), és convenient utilitzar unes malles sota els pantalons. Poden servir de pijama en cas de pernoctació a muntanya.

Cos i braços

(B)

Samarreta: n'hi ha de material semisintètic especial, que no es queden xopes amb la suor, sempre es mantenen seques i protegeixen del fred (p. ex., marca Maser; Corte Inglés).

Camisa o polo: a gust del consumidor, preferentment no sintètica.

Folre polar: s'imposa aquest tipus de peça per ser calenta, lleugera i resistent. N'hi ha de diverses densitats i gruixàries: 100/200/300, etc. (vegeu l'etiqueta de la peça). Escolliu-la en funció de l'activitat previsible i la resistència desitjada al fred. Que no sigui gaire ajustada (millor folgada) i tingui un color cridaner. Atenció al foc amb aquestes peces sintètiques (puntes de cigarreta, espurnes de la llar, etc.)!

Anorac: el més impermeable possible (Gore-Tex, p. ex.), llarg com un tres quarts (no del tipus caçadora), ample, amb butxaques que es tanquin (cremallera o velcro), caputxa, coll que abrigui, i d'un color cridaner (recordem: no blanc!).

Capelina impermeable: opcional en cas de pluja persistent. Que cobreixi cos i motxilla.

(R)

Eviteu peces que costin d'eixugar-se en cas de pluja o suor.

Coll

(R)

Si es vol, un senzill mocador és suficient. També és vàlid el «buf».

Cap

(B)

Gorra amb visera, passamuntanyes de llana, si es preveu o es té un fred intens a les orelles, etc.

«Buf» (passamuntanyes de teixit fi) per a la protecció simple contra el vent, fred moderat i el sol.

(R)

Per a evitar insolacions a través dels cabells i directament a qui ja li'n falti, utilitzeu una gorra completa.

Mans

(B)

Guants de qualitat impermeable, si pot ser.

Un parell de guants més (poden ser uns de vells, però en bon estat, o manyoples).

Manyoples com a recanvi dels guants o primer equip en cas de fred intens.

(R)

No hi sobra portar uns tercers guants fins de seda, fil o cotó, per a utilitzar-los sota el primer equip bàsic en cas de fred intens. També poden ser útils en cas de poc fred. Per a persones grans o molt sensibles al fred recomanem tenir molt present el tema de la protecció de peus i mans, ja que són les parts del cos més sensibles al fred i els necessitem molt en la pràctica de la muntanya.

Ulleres de protecció solar

(B)

Han de ser de la millor qualitat i protecció possibles, preferentment amb els vidres de vidre i no de plàstic, i amb muntures de poliamida o pasta (varetes metàl·liques no, per perill en cas de caiguda i per ser fredes).

(R)

Proteccions laterals per a evitar les radiacions pels costats.

Utilitzeu la típica cordeta que se subjecta a les potetes de les ulleres i es passa pel clatell per a evitar la pèrdua en cas de caiguda per la neu.

Ulleres antitorb «ventisca»

(R)

Que s'ajustin bé. Protegiu-les amb una funda resistent per al transport a la motxilla, evitant així les ratllades i/o la ruptura.

Cremes protectores UV

(B)

Equipeu-vos amb cremes de protecció solar de qualitat per a les altes dosis de radiacions solars a què estarem exposats, i a la refracció del sol a la neu.

Suggeriments: pells morenes, cabells foscos, factor 5-15; pells clares, cabells foscos, factor 10-25; pells blanques, cabells rosos, factor 20-35; pèl-rojos/albins, màxima protecció.

És convenient consultar al dermatòleg el tipus de protecció que cada persona necessita.

Llapis de llavis de protecció simple o contra els UV (segons la necessitat).

(R)

Apliqueu-vos els protectors solars una mitja hora abans de l'exposició al sol. Repetiu l'operació diverses vegades durant la jornada (encara que estigui núvol) i cada hora si se sua o es mulla la cara. Atenció al nas i a les orelles!!!

Material

Grampons

(B)

De deu a dotze puntes, en funció de la dificultat de l'activitat a realitzar. Preferentment amb subjecció a la bota mitjançant sistema de fixació d'esquí (cable i tensor).

Cordeta o bagueta de niló de 2-3 mm de diàmetre i 5 m de longitud per a eventuais emergències en cas de ruptura de grampons o altres elements.

Motxilla

(B)

Còmoda i lleugera, de capacitat adequada a l'activitat desitjada i l'equip necessari.

ARVA (aparell de recerca de víctimes d'allau)

(B)

És obligatori que cada membre del grup vagi equipat amb un ARVA, Ortovox o el que sigui (vegeu compatibilitats), que ens haurem de col·locar sobre la pell del cos, per sota de qualsevol peça i **no damunt**.

Es col·locarà abans d'iniciar la marxa, en el refugi, abans de vestir-se i, lògicament, **es posarà en funcionament en aquell moment i no després**, fins que s'acabi l'excursió, que ens el traurem.

Abans de cada sortida es comprovarà amb cadascun dels companys del grup el perfecte funcionament de l'ARVA, tant en recepció com en emissió.

(R)

Reviseu les piles periòdicament, o preneu nota de les hores que han estat utilitzades. El fabricant de

l'aparell indica el consum en hores, aproximadament. Reviseu el funcionament de l'auricular.

Bastons d'esquí

(B)

Ajustables en altura o fixos d'altura adequada per a progressar en pujades i aturar-se en descensos.

Volanderes amples i grans (no les petites d'esquí de pista).

Corretges de seguretat als punys.

(R)

Porteu alguna volandera de recanvi.

Per a travesses de més d'un dia, un membre del grup haurà de portar un bastó telescòpic de recanvi.

Piolet

(B)

Adequat a l'activitat prevista.

És convenient portar-ne com a mínim un per grup sempre, per a possibles imprevistos, encara que en principi no es cregui necessari.

Pala

(B)

El **complement obligatori a l'emissor receptor (ARVA**

aparell de recuperació de víctimes d'allaus) és portar també una pala (especial), per a poder rescatar o desenterrar amb el màxim de rapidesa, en cas d'allau, un company enterrat o més d'un. Sense aquesta pala les probabilitats de rescatar algú amb vida es redueixen dràsticament.

En cas de necessitat, el tipus de pala ha de ser lleugera, però **efectiva**.

És preferible que pesi o ocupi més espai, però que quan la fem servir sigui manejable i pràctica per a la labor precisa.

També ens pot ser útil per a fer trinxeres, coves, iglús, accedir a la porta d'un aixopluc, cercar aigua, etc.

Llanterna

(B)

Reviseu periòdicament el seu estat i sempre abans de cada sortida.

Bombeta i recanvi, estat de la pila i recanvi, si se sospita que queda poca càrrega.

(R)

Les més pràctiques són les frontals, ja que permeten tenir les mans lliures.

Les piles aconsellables són les alcalines, una mica més cares, però que tenen una durada su-

El sol de l'hivern ja escalfa un xic més a mig matí, quan el grup arriba al coll de Montoliu (Vall d'Aran).

Amb un dia fred i humit és molt fàcil que el cos us quedi entresuat. En arribar a l'escalf del refugi, canvieu-vos la roba interior de seguida.

perior i són més fiables. Protegiu-les del fred intens.

Cantimplora

(B)
Capacitat mínima un litre.

(R)
Les de petaca no són recomanables pel seu pes.

Hi ha unes fundes tèrmiques que eviten la congelació de l'aigua de la cantimplora. L'ampolla original *Suïssa* és cara, ja que és d'alumini anoditzat. N'hi ha d'un litre i de litre i mig de capacitat. El més pràctic i barat és comprar la funda i una botella de PET (tipus Fanta) de plàstic transparent, i n'hi ha que encaixen perfectament en l'esmentada funda, són de boca ampla, d'un litre de capacitat (Nestea, Pepsi, etc.) i són substituïbles a un cost mínim.

Termo

(R)
Capacitat mínima mig litre. Tipus antixoc.

Telèfon mòbil

(R)
Tres són els paràmetres a valorar en aquests aparells: cobertura, mida i pes, i l'autonomia. Cal memoritzar-hi els telèfons de socors.

Altres

(B + R)
Dos o tres metres de filferro fi.
Alicates lleugeres.
Tornavis de mànec curt (d'estrella i pla).
Navalla de diverses utilitats.
Brúixola.
Altimetre.
Mapa de la zona (millor a escala 1:25.000).
Números de telèfon d'emergència de les zones i generals.
Farmaciola bàsica.
Manta d'alumini (tèrmica).
Paper higiènic.
Plàstic semigruixut d'aproximadament 2 x 1 metres.
Llapis o retolador.
Fil de cosir i agulla.
Paper de diari si es preveu pernотar.
Sac (funda de bivac per a un cas

d'accident o emergència).
Mistos, encenedor, espelma.
Serra petita si es preveu pernотar en un refugi amb llar.

A més a més de l'equip i el material esmentat, lògicament és possible portar els objectes que cadascú consideri convenients sense oblidar que la suma de petits objectes (20 g, 30 g, 50 g, etc.), aniran augmentant un pes que al final convertirà la motxilla en una càrrega feixuga. La pràctica de la muntanya hivernal ja ens exigeix carregar una quantitat d'elements obligatoris que en el seu conjunt sumen quilos. Per això hem de ser molt prudents i realistes al moment d'omplir la motxilla. Donar prioritat sempre als elements de seguretat, protecció i supervivència davant dels de comoditat, o decoratius i superflus.

Alimentació

L'alimentació a l'alta muntanya a l'hivern demana un capítol a part, que no és fàcil de resumir, ja que hi ha una infinitat de preferències. D'una manera genèrica només recomanem la necessitat de prendre **molt líquid**, encara que sigui hivern i no suem aparentment —però sí que transpirem—, així com preveure la ingesta de líquids calents, si es té previst de pernотar a muntanya.

Les begudes alcohòliques són totalment desaconsellades a la muntanya, menys en petites dosis quan s'estigui en un lloc sec i **calent**, i no es prevegi sortir a l'exterior fins passades unes quantes hores. L'alcohol és un vasodilatador i fa que la sang calenta flueixi als porus i capil·lars, la qual cosa ens donarà una sensació momentània de calor, però el que vertaderament aconseguirem és una pèrdua de la calor corporal cap a l'exterior i, consegüentment, que el fred penetri després amb més facilitat en el nostre cos.

Amb tot això només ens queda desitjar-vos unes plaents, divertides i segures activitats hivernals amb raquetes.

«Manxant-li» a Yosemite Valley

Roger Ximenis i Llusa

A Yosemite Valley, l'escola per excel·lència de l'escalada lliure i el laboratori perfecte per a practicar la progressió artificial, no s'hi val anar a mitges: geometries ideals de proporcions ciclòpies fan d'aquest esport una veritable prova.

—Aquest any sí!

—Aquest any també!... o no.

Després d'una «rissaga» embriagadora de dos anys, la butxaca ens permet tornar a somiar. Fantasiar amb el «ianqui». Hi ha alguna cosa millor? Gratacels, gent de tota mena, limusines i grans autopistes. I, sobretot, Burger Kings i McDonald's arreu.

Com dos nens que estrenen sabates, plens de joia i il·lusió, aterrem a San Francisco amb l'inevitable sèquit de grans fardells. De fet, ens recorden que hem vingut a treure'ls a passejar i no a fer el pandereta. Per començar, i amb més penes que alegries, aconseguim dur-los fins al centre, al flamant i internacionalment conegut hostal Globe, on ens allotjarem. Durant un parell de dies farem el que s'espera que fem a la gran ciutat: respirar aire pur, enllestir els darrers preparatius i buscar un cotxe per a resoldre el tema del transport.

Feta la feina, amb un Nissan atrotinat a la butxaca, comencem a tirar milles cap a Yosemite Valley. Això sí, amb un polissó a bord; també amb els inevitables fardells. Sigui com sigui, entre hamburgueses amb ceba i formatge, arribem a la poderosa vall.

Què us puc explicar de Yosemite que no se sàpiga? Molts escaladors hi conflueixen any rere any per gaudir de les grans parets, llargues i estètiques; fins a esdevenir la meca del Big Wall (escalada en grans parets que implica fer-hi bivac). L'escola per excel·lència de l'escalada lliure els anys vuitanta i el laboratori perfecte per a definir la progressió artificial.

La gran majoria de les seves vies, parets de cinc-cents a mil metres, requereixen unes quantes jornades d'escalada. La diversitat de dificultats ens permetrà anar trobant el nostre lloc i avançar segons les nostres aptituds.

La vida hi és distreta, però amb els dies, si no hi posem imaginació, pot tornar-se monòtona. És difícil avorir-s'hi, perquè els *rangers* només ens permetran quedar-nos-hi una setmana per any i evitar així massificacions que perjudiquin els ecosistemes del paratge. No tenen en compte que els escaladors som, de fet, un altre ecosistema. La diversió està assegurada; nosaltres vam passar-hi quaranta dies: «desmunta la tenda, camina una vintena de metres a mà dreta i torna-la a plantar; aquesta setmana vés a pagar tu que a mi ja em tenen

«clixada» la cara; c..., fica't a la tenda que ve el *ranger*!«).

Bonica, immensa i salvatge des del mirador on s'agrupen els turistes per fer les seves postals, la vall perd l'encant quan ens hi endinsem. Les taques de civilització que hi anem trobant costen de pair. Si més no, els americans ho tenen arreglat i net. Encara que, si hi aneu, procureu gaudir d'un bivac els caps de setmana.

Ja fa dos anys vam intentar «The Nose» a la gran paret de El Capitán i aquest cop ho tornem a provar. Comencem per aquesta gran clàssica. Però la calor i el fet de no fixar els quatre primers llargs, no ens permetrà arribar al relleix del Dolt Tower. L'endemà ens falta aigua i estem cansats, de manera que decidim baixar. Comencem bé!

**El Capitán,
una immensa
paret de granit.**

**Bivac brutal
al llarg 23 de
l'espectacular
esperó de
«The Shield».**

A dalt, el fabulós granit del quart llarg de la «Tangerine Trip».
A baix, desfent un llarg d'artificial a la «Tangerine Trip».

Les ganes hi són, no ens pensem pas rendir ara. Un curt descans i ens proposem escalar la Lenin Tower, una paret no gaire coneguda, però molt estètica. Optem per l'escalada sense equipatge, que ens obliga a matinar i progressar lleugers. La via, anomenada «West Face», té un gran ambient en anar

desplomant llarg a llarg, pas a pas. Sent com és de dificultat moderada, és perfecta per a començar a escalfar els motors.

La moral ja està alta, estem preparats per a atacar de nou «el capi», ara per una ruta llarga, amb equip pesant, a la banda dreta de la paret, la «Tangerine Trip». Espectacular i laboriosa, requerirà tres dies i mig fins a arribar al cim. Ens costarà molt, haurem de posar-nos a to d'una manera obligada. Un cop a dalt, amb ganes de tornar a les comoditats de la vida moderna, baixem cap al camp 4, on passarem uns dies deliciosos.

Ens empetim sota l'immens mar de granit vermell de El Capitán

Després del parell de vies de prova, per adaptar-se a les condicions tan peculiars del granit, fem un bon descans en què ens serà difícil practicar la llengua del país, perquè pel parc corre força gent de casa, bascos, catalans... Finalment ja estem farts de la piscina, el vi, el *bouldering* i les llargues becaines al solet de la tarda. Optem per la gran paret de El Capitán —«capi» per als amiguets— i ens empetim sota l'immens mar de granit que forma l'escut vermell per on transcorre segurament una de les millors rutes del «Capi»: «The Shield».

Una magnífica obra d'art que salva el mur central escalant unes primes i estètiques fissures, gairebé com esgarrapades a la roca, travessant les impressionants i llises plaques. Després de cinc dies d'èxtasi continu trepitgem el cim, tristos, perquè no ens podem treure del cap que ara ja som a dalt.

No volem caure en el tedi i decidim canviar les sequoies, els esquirls i la fauna variada, per anar a donar un tomb per la West Coast. Visitem Santa Cruz, on, fins i tot, provarem el surf sense gaire èxit. Després de gastar benzina i gastronomia local, tornem cap als orígens, a retrobar-nos amb els fardells, ja desemparats sense nosaltres.

Tot i existir el fabulós Half Dome (la mitja cúpula, paret de mil metres a la part alta de la vall), nosaltres, tossuts, tornem a dirigir-nos a El Capitán, a fer la «Zenyatta Mondatta», acompanyats de la Lisi Roig, que ha comprat el bitllet a darrera hora. Amb més trastos que mai, dos fardells, dues hamaques i menjar i aigua per a tres persones i cinc dies, escalem aquesta via, considerada durant un temps de gran dificultat. Però que amb el pas de les cordades ha esdevingut assequible. Per posar un exemple: llargs d'artificial que es graduaven d'A5, ara els considerem A2.

Amb el bon regust d'haver escalat aquestes vies, matem els darrers dies provant el lliure de la zona: bossa de magnesi, peus de gat i a tibar-li. Això sí, sense la cintra al «capi»!

Activitat realitzada

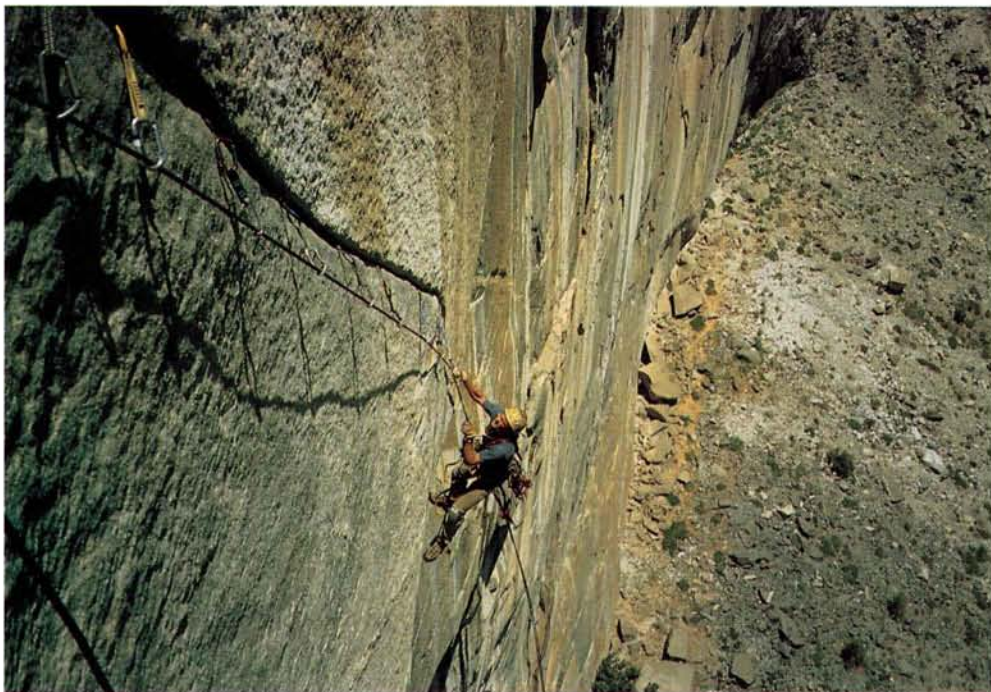
Lenin Tower. Via «West Face», 5.8 (MD+) - A2, 400 metres

El Capitán. Via «Tangerine Trip», 5.9 (ED°) - A2+, 800 metres. Tres dies d'escalada.

El Capitán. Via «The Shield», 5.9 - A2+, 1.000 metres. Cinc dies d'escalada.

El Capitán. Via «Zenyatta Mondatta», 5.9 - A4, 800 metres. Cinc dies d'escalada.

Vies fetes per Joan Lluís Amorós, Roger Ximenis i Lisi Roig durant els mesos de juliol i agost de l'any 1999.

La vegetació de Prat de Cadí: els boscos i els prats

Romà Rigol
Valentí González

Un treball extens de la vegetació d'aquest indret del peu de la serra de Cadí, elaborat arran d'un estudi que han fet els autors per a preparar una de les excursions botàniques del curs d'homenatge al Dr. Oriol de Bolòs fet el curs passat.

«Entre 1.600 i 2.300 m el vessant nord és clarament subalpí. El caràcter molt abrupte i variat del relleu, juntament amb les diferències de substrat geològic, expliquen l'excel·lent riquesa de la flora i de la vegetació d'aquesta regió del massís».

Oriol de Bolòs

La serra de Cadí és el més septentrional d'una ampla sèrie de relleus prepirinencs predominantment calcaris situats entre les valls del Segre i del Llobregat.

L'orogènia alpina primer aixecà el paquet de calcàries i margues, i després un joc de dues falles paral·leles determinà el tirat actual del Segre i tallà el paquet sedimentari produint l'allargada cinglera del Cadí. El relleu d'aquesta serra es resumeix en uns alterosos i ondulants pendissos inclinats cap al sud, tallats en sec al nord, fent timba, com una enorme onada capcinejant.

Biogeografia

L'eix de les valls del Segre (Cerdanya) i de la Tet (Conflent) migparteix els Pirineus en dos grans sectors. Els Pirineus orientals a l'est, zona d'influència de la Mediterrània. A l'oest els mesopirineus o Pirineus occidentals, zona d'influència oceanicoatlàntica. Els vessants sud-orientals de la serra de Cadí gaudei-

xen de l'efecte alleugidor de les irradiacions dels vents humits de la Mediterrània. En canvi, a les parts baixes dels vessants de tramuntana, la humitat i les pluges minven acusadament, com es reconeix en l'abassegador domini de les pinedes altimontanes i l'escassetat de caducifolis. D'altra banda, la regió està afectada per un eix molt rigorós de continentalitat que va d'est a oest i que és força evident ponent enllà de l'arc que estriba el Pedraforca i el Cadí. Allunyada dels dos focus originadors de pluges, la comarca de l'Alt Urgell és un país de gran variabilitat i contrastos.

Estana i Prat de Cadí formen part d'una regió de personalitat pròpia,

la demarcació històrica del Baridà, segment de la vall del Segre de roques dures que han obligat el riu a fendir un llarg engorjat: el congost del Baridà. Aquesta regió acongosada, muntanyenca i boscosa té força transcendència biogeogràfica en fer el trànsit entre dues planes d'enfonsament situades a dos nivells: a l'est la Cerdanya, a 1.000 m, àmpliament esbalandrada, de clima més aviat sec i fred; a l'oest l'Urgellet, a 700 m, eixamplament més reduït i resguardat que hostatja les darreres irradiacions d'algunes espècies mediterrànies com la carrasca, l'olivera i el cep.

Prat de Cadí, l'entorn i el clima

Com es desprèn del títol d'aquest text, no ens hem proposat de precisar uns límits a l'àrea d'estudi. Per ponent no hem depassat l'aresta que enllaça el coll Roig amb la regió de

*Hi ha plantes que frisen per florir, com aquest **Bulbocodium vernum**.*

La taca verda de Prat de Cadí enmig dels boscos de pi negre, tal com es veuen des del cim de les tarteres sota les cingleres del Cadí.

El bosc de pi negre s'enfila tartera amunt fins al peu de les cingleres del Cadí.

Llitze. Només hem pujat fins als peus de la cinglera, sense remuntar les canals. La magnífica excursió a Prat d'Aguiló pel camí dels Collets permet de copsar com es tradueix en la vegetació l'eix de continentalitat. Val a dir que aquest camí ratlla algunes tarteres amb plantes que no hem vist en les proximitats de Prat de Cadí.

Prat de Cadí és un ras de pastura voltat de boscos, situat a 1.820 m, al vessant nord de la serra, a l'extrem sud-occidental de la Cerdanya. La suavitat del relleu i l'existència d'una font al mateix ras han permès, un cop eliminat el bosc, l'explotació ramadera d'aquest abellidor pasturatge. El popular camí que d'Estana mena a Prat de Cadí corre tothora prop del fil de la serra de Mataplana, límit local de la Cerdanya i l'Alt Urgell.

Poc abans d'arribar a Prat de Cadí es passa dels gresos silícics del Trias, de color vermell, roca que a les carenes s'engruna intensament, a les calcàries típiques de la serra.

Prat de Cadí es troba a l'estatge subalpí. Caracteritza aquest estatge la duresa de l'hivern, de fred molt greu, glaçades que són la tònica normal i nivositat més aviat irregular coincident amb l'estació de menys precipitacions. El clima és fred i força plujós. De fet, aquest sector es coneix com «l'orinal del Cadí». Segons comunicació d'uns

camperols d'Estana, les pluges provenen principalment de l'interior i sovint a les bromes i nuvolades d'un o altre sector s'hi oposen vents contraris que les escombren cap al nord. El Cadí es troba a la isohieta de 1.000 mm per any. Els mapes de pluviositat revelen un marcat gradient pluviomètric al vessant nord. Probablement, la pluviositat augmenta i varia acusadament amb la proximitat de la carenada, la qual té en aquests topants les màximes elevacions.

Notes d'ecologia

L'estatge subalpí és eminentment el país del pi negre (*Pinus mugo* subsp. *uncinata*). En les posicions més adverses, veiem com grups de pins esparsos i arraulits malden per conquerir nous espais on s'estingeixen les condicions que permeten l'establiment del bosc. Diríem que la fulla estreta i endurida del pi negre és una forma esmunyedissa feta per a fendir l'ambient hostil. Sovint el pi negre ens sorprèn enfilant-se per llocs molt rocosos. D'una manera semblant a com en les valls s'acumulen la terra i la humitat, les esberles de les roques actuen d'escoladors de l'aigua i els nutrients. D'altra banda, el rocam permet un ancoratge més segur que d'altres llocs aparentment menys hostils però més inestables.

Els vessants que com contraforts van de la serra a la vall del Segre, donen lloc a un relleu amb abundants sots, replecs i replans amagats que sovint coincideixen amb sòls argilosos més o menys humits. En aquests llocs ensotats, humits, protegits per les carenes i resguardats de l'acció dels vents, s'atenuen les fluctuacions termicohi-gromètriques i les condicions ambientals o climàtiques en general. La neu s'acumula i s'estaciona especialment en els clots, planells i vessants de suau inclinació. Aquests ambients, afavorits per l'efecte alleugidor de la humitat, permeten que força plantes herbàcies dels boscos frescos o humits de l'estatge montà, com ara les fagedes, pugin a les pinedes subalpinas, com és el cas de la caniguera (*Cardamine heptaphylla*), les tisorettes (*Corydalis solida*), el buixol groc (*Anemone ranunculoides*), el segell verticil·lat (*Polygonatum verticillatum*), el marcòlic (*Lilium martagon*), etc.

Els boscos

La formació vegetal que més destaca a l'entorn de Prat de Cadí és, sens dubte, el bosc. Un bosc constituït per espècies perfectament adaptades a les rigoroses condicions ambientals que marca l'estatge subalpí i dominat pel pi negre, arbre de fulles curtes, punxants i d'un verd fosc, amb petites pinyes asimètriques. Aquest bosc es desenvolupa en una llarga franja sota la impressionant cinglera que caracteritza la serra. El pi negre és l'arbre del nostre país més resistent al fred i fa boscos de fesomia i característiques variables segons els llocs que ocupa. Als llocs amb bon sòl, protegits de la inclemència dels vents secs i freds de muntanya, de gran poder dessecant, pot fer-se alt, de capçada cònica. Als llocs de sòl magre o molt exposats al vent, en posicions altes on els elements baten amb tota cruïra, en llocs molt rocosos, als límits del bosc, etc., són normals les formes esgavellades, el fullatge esclarissat i els exemplars amb poques o moltes trencadures. A les zones on hi ha força humitat, l'escorça dels pins està ornada de diferents espècies de líquens que de vegades cobreixen gran part de la

seva superfície; de camí a Prat d'Aguiló és fàcil veure com les barbes de caputxí (*Usnea* sp.) pengen del brançam dels pins, senyal que indica la formació d'importants boires per aquests indrets.

La impressió d'uniformitat que tenim del bosc amb una visió llunyana, s'esvaeix en el moment que ens hi endinsem. Els replans i replecs que hi ha al vessant fan que les condicions ambientals canviïn i això queda palès en l'existència de dos tipus bàsics de bosc.

La pineda de pi negre amb herba del vent

És la pineda típica de les zones obagues del Cadí. Es desenvolupa sobre sòls calcaris i magres. El pi negre forma un estrat arbori no gaire dens que permet que la llum entri fàcilment fins al sotabosc. L'estrat arbustiu és pobre, molt esclarissat, bàsicament constituït pel ginebró (*Juniperus communis*), que fa petits matolls aquí i allà. De tant en tant i més aviat a les vores del bosc, es fan altres arbustos, com el xuclamel alpigen (*Lonicera alpigena*) i la cirerola (*Ribes alpinum*). L'estrat herbaci és força ric i està dominat per la ussona (*Festuca gautieri*), la seslèria (*Sesleria coerulea*) i, sobretot, per l'herba del vent (*Anemone alpina* subsp. *font-queri*), una ranuncula de fulles molt grans i retallades. A la primavera les seves conspícues i blanques flors donen una nota de color a l'ambient realment embellidora. Altres espècies herbàcies que es fan sovint són, per exemple, l'herba blava (*Polygala calcarea*), l'herba fetgera (*Anemone hepatica*), diverses píroles (*Pyrola* sp.), la creuera (*Cruciata glabra*), la valeriana muntanyenca (*Valeriana montana*), l'espunyidella prima (*Galium pumilum*), la prímula vera (*Primula veris*), etc.

De vegades, els replecs del relleu fan que el vessant quedi orientat cap al sud-est, amb una exposició solar més directa. Sota aquestes condicions, espècies de caràcter més montà com, per exemple, el pi roig (*Pinus sylvestris*), el boix (*Buxus sempervirens*), la boixerola (*Arctostaphylos uva-ursi*), els angelins (*Teucrium pyrenaicum*) i el corner (*Ame-*

lanchier ovalis) poden desenvolupar-se i constitueixen, sobretot el boix, un estrat arbustiu més dens. Quan l'orientació del vessant torna a canviar i la incidència del sol ja no és tan directa, aquestes espècies desapareixen.

El bosc de pi negre amb neret

Es fa a les zones més ombrívols i, per tant, més humides; en llocs del vessant propicis per a retenir la neu i on el sòl s'ha acidificat. És un bosc molt més esponerós i ombradís que l'anterior, on l'estrat arbori està format pel pi negre, però que ja no domina d'una manera tan clara; la moixera de guilla (*Sorbus aucuparia*), arbre de flors blanques agrupades en ramells que a la tardor té un aspecte molt cridaner a causa de les fulles ataronjades i dels fruits madurs de color vermell, i el majestuós avet (*Abies alba*) es fan molt abundants. De vegades, l'avet es fa tan abundant que és el dominador clar de l'estrat arbori. El sotabosc és molt dens, està constituït pel neret

(*Rhododendron ferrugineum*). És un arbust acidòfil, de fulles endurides i persistents, amb la cara superior lluent i verda, i la inferior mat i rogenca; són fulles esparses amb una disposició característica, adequada per a retenir la neu. Té unes flors grosses, vistoses, amb un color vermell molt intens. No aguanta el fred extrem, per aquest motiu es fa en llocs ombrívols on la neu perdura molt de temps.

La cobertura de l'estrat arbori no és gaire densa i permet que la llum i la neu arribin uniformement al sotabosc. Aquesta neu cobreix el neret durant l'hivern i modera les temperatures que permeten el desenvolupament de la planta. És un arbust que tendeix a cobrir l'espai, assolint una altura uniforme sobre un sòl bonnyegut, cobert de molses. A recer del neret s'hi fa el nabiu (*Vaccinium myrtillus*), subarbust inconfusible, tot ell d'un verd alegre, de branques anguloses i fullatge caduc. També es desenvolupen un bon grapat d'herbes nemorals, com el pa de cucut blanc (*Oxalis acetosella*), la verònica oficial (*Veronica officinalis*), la va-

Un detall del matollar de neret a l'interior del bosc de pi negre prop de Prat de Cadí. Remarqueu el gruix de les molses que s'hi fan.

Algunes de les moltes plantes dels boscos de Prat de Cadí: el nabiu (*Vaccinium myrtillus*), a l'esquerra; el neret (*Rhododendron ferrugineum*), en el centre; la pírola (*Pyrola uniflora*), a la dreta.

leriana muntanyenca, la viola groga (*Viola biflora*), el xuclador (*Melampyrum pratense*), el gerani de bosc (*Geranium sylvaticum*), el trèvol mitjà (*Trifolium medium*), la lúzula nívica (*Luzula nivea*), l'espunyidella d'olor (*Galium odoratum*), el prenantes (*Prenanthes purpurea*), la maduixera (*Fragaria vesca*), el dorònic cordat (*Doronicum pardalidifolium*), l'herba fetgera, les pírols, l'homogina (*Homogyne alpina*), la creuera, algunes falgueres, com el gimnocarpi silíficola (*Gymnocarpium dryopteris*), diferents molles (*Hylocomium splendens*, *Rhytidium triquetrum*), etc.

Prat de Cadí entapissat de *Bulbocodium vernum*, amb el bosc i les tarteres encara cobertes de neu.

A la natura no hi ha compartiments estancs. Això vol dir que el pas d'un tipus de bosc a l'altre es fa d'una manera gradual i no pas sobtadament. Així, doncs, hi ha àrees de transició en les quals trobem una mena de bosc de pi negre amb neret més

pobre en espècies i en cobertura arbustiva. Fins i tot arriben a conviure l'herba del vent, espècie calcícola, amb el mateix neret, que és silíficola estricta.

Els matollars

La degradació del bosc, per raons naturals o com a producte de l'activitat humana, obre nous espais que ràpidament són ocupats per la vegetació. Aleshores comença un procés de successió de comunitats vegetals en el temps que al final acabarà amb el restabliment, una altra vegada, del bosc.

El matollar és una d'aquestes fases intermèdies de regeneració del bosc. Generalment, es fa a les carenes o en petits replans que hi ha als collets, sempre en llocs on el sol toca de ple, calents a l'estiu i exposats a les glaçades la resta de l'any. El matollar

de ginebró és el més típic —a les vores del mateix Prat de Cadí, on la pressió del ramat ho ha permès, n'hi ha un—, però si el sòl és silífic o s'han produït processos de descalcificació, es pot desenvolupar, sempre en exposició al sol, el matollar de bàlec (*Genista balansae*).

Sota la protecció del matollar es fan una infinitat de plantes herbàcies, com el pensament (*Viola tricolor*), la vícia pirinenca (*Vicia pyrenaica*), etc., que omplen l'espai de color quan estan en plena floració. Associats amb ell podem trobar diferents arbres en ple creixement com el trèmol (*Populus tremula*), el bedoll (*Betula pendula*) i el gatsaule (*Salix caprea*), membres d'una fase posterior del procés de regeneració del bosc.

Entre el bosc i el matollar és fàcil observar com creixen petits pins. Formen part d'una nova generació que amb timidesa reclama el seu territori perdut.

La vegetació de les clarianes de bosc

Dins el bosc es poden obrir clarianes per causes accidentals, per exemple, una allau, la caiguda d'un gran arbre vell, etc. Aquests espais, generalment situats a ple pendent, són aprofitats per plantes herbàcies amants de la llum (heliòfiles), la més comuna de les quals és el cameneri (*Epilobium angustifolium*), que ultrapassa amb escreix el metre d'alçada i que fa grans esteses força espectaculars en el mes de juliol, al moment de la florida. D'altres són, per exemple, el marxívol (*Helleborus foetidus*), la prunel·la grandiflora (*Prunella grandiflora*), el fiteuma pirinenc (*Phyteuma spicatum*), la maduixera,

el guixó vernal (*Lathyrus vernus*) i el guixó de muntanya (*L. linifolius*). També s'hi troben altres plantes de caire arbustiu que acabaran substituint l'herbassar, com el roser alpí (*Rosa pendulina*), la cornera (*Cotoneaster integerrimus*), el saüc racemós (*Sambucus racemosa*) i la gerdera (*Rubus idaeus*), rosàcia que dóna un fruit —el gerd— amb un gust lleugerament agredolç, molt apreciat.

Si les pertorbacions que donaren lloc a la clariana s'aturen, el bosc ràpidament acabarà ocupant, de nou, l'espai.

El prat

Envoltat de densos boscos i com si fos l'escenari d'un teatre grec clàssic, dessota les tarteres que fistonen la cinglera a manera de privilegiada graderia, es troba situat Prat de Cadí. Producte de la mà de l'ésser humà, que talà el bosc per obtenir un ras on pogués pasturar el ramat, el prat és punt de referència de qualsevol coneixedor d'aquestes contrades. La bellesa, la tranquil·litat i l'ambient relaxant que s'hi respira són factors que fan que l'excursionista faci una parada gairebé obligada per a gaudir del magnífic paisatge.

El prat té un caràcter mesòfil, o sigui, que sempre manté una certa humitat. Aquesta aigua prové de les pluges i del desglac de la neu de les cingleres que es desplaça sota les pedres de la tartera i en diversos punts del prat brolla formant petits rierols. Els vaquers han aprofitat un d'aquests brolladors per a construir un abeurador per al ramat i una font on el caminant pot proveir-se d'una aigua fresca i cristal·lina.

En aquest marc, i en equilibri amb

un aprofitament pastoral força intens, se succeeix, durant la primavera i l'estiu, la floració d'un bon grapat de plantes que proporcionen al prat una fesomia i una coloració canviant al llarg del temps.

A mitjan abril el safrà de muntanya (*Crocus vernus*) i el bulbocodi (*Bulbocodium vernum*) s'obren pas entre la neu flonja, que comença a fondre's, mostrant les seves flors. De vegades, el bulbocodi arriba a ser tan abundant que entapissa completament algunes zones del prat i el color rosa lilós de les seves flors contrasta vivament amb el blanc pur de la neu que vesteix la tartera i amb el blau del cel. La presència de la primula gran (*Primula elatior*), amb les seves fulles oblongues i una mica rugoses i les flors de color groc clar, la potentil·la vernal (*Potentilla neumanniana*), diverses violes (*Viola* sp.), etc., indica que la rigurositat del

Algunes de les moltes plantes dels boscos i prats de Prat de Cadí: el pa de cucut blanc (*Oxalis acetosella*), a l'esquerra; la boixerola (*Arctostaphylos uva-ursi*), en el centre; la soldanel·la alpina (*Soldanella alpina*), a la dreta.

fred alpí s'ha acabat, donant pas a la bonança de la primavera.

Més tard, de mitjan maig a mitjan juliol, el prat té un aspecte molt ufanós: la ussona, l'herba blava (*Polygala calcarea*), la miosotis de bosc (*Myosotis sylvatica*), la pastorella (*Gentiana verna*), la genciàna acaule (*G. acaulis*), la lleteresa de fulla estreta (*Euphorbia cyparissias*), el gavó alpí (*Ononis cristata*), la fritil·lària (*Fritillaria pyrenaica*), el botó d'or muntanyenc (*Ranunculus montanus*), el lot corniculat (*Lotus corniculatus*), l'alquemil·la alpina (*Alchemilla alpina*), la pota de lleó (*A. vulgaris*), la llet de gallina (*Ornithogalum umbellatum*), el plantatge mitjà (*Plantago media*), l'oxítrop de Haller (*Oxytropis halleri*), el trèvol muntanyenc (*Trifolium montanum*), el trèvol de prat (*T. pratense*), el talictr (*Thalictrum flavum*),

Un retall de prat cobert de *Ranunculus montanus* i *Fritillaria pyrenaica*.

Algunes carenes desforestades han estat colonitzades pels matollars de bàlec i per bedolls.

la fiteuma orbicular (*Phyteuma orbiculare*), l'espunyidella groga (*Galium verum*) i l'esquellada petita (*Rhinanthus minor*) només són alguns exemples de l'ebullició de vida i de color que mostra el prat. En alguns racons més ombradissos, protegits de l'escalfor de la llum solar i on la neu roman molt de temps, encara es pot trobar la prímula gran i la delicada soldanel·la alpina (*Soldanella alpina*), una herba de fulles basals, orbiculars, coriàcies i d'un verd fosc que té flors violàcies amb una corol·la dividida en cinc lòbuls laciniats.

La humitat del prat és més acusada a la part més septentrional. Allà hi ha una petita clotada on l'aigua s'entolla amb facilitat. Aquest ambient és força rar en aquestes contrades a causa de la permeabilitat dels terrenys calcaris. A les vores d'aquesta depressió la vegetació canvia i hi viuen espècies com la flor de rovell d'ou (*Trollius europaeus*), el botó d'or de prat (*Ranunculus acris*), la molínia (*Molinia coerulea*), l'agrostis blanca (*Agrostis stolonifera*) i la descàmpsia cespitosa (*Deschampsia cespitosa*), plantes adaptades a prats força humits. Els processos de descalcificació per rentat —la calç es dissol en

l'aigua— són evidents a la zona i queden reflectits amb la presència de clapes de pèl caní (*Nardus stricta*), una gramínia molt acidòfila que fa unes espigues amb flors unilaterals molt característiques. A la mateixa clotada, les característiques del relleu i la composició del sòl, més impermeable, permeten que l'aigua quedi entollada fins a ben entrat l'estiu. Aquesta mollera queda ben caracteritzada amb la presència d'espècies típiques, com el càrex de Davall (*Carex davalliana*), el càrex groc (*Carex flava*), l'orquídia de mollera (*Dactylorhiza incarnata*), l'*Eriophorum gracile*, una cotonera força rara que fa unes fulles estretes i canaliculades, i la bonica fetgera blanca (*Parnassia palustris*), una saxifragàcia de flors blanques que té uns nectaris filamentosos al seu interior i que presenta un curiós sistema pol·linitzador.

En ple estiu, ja passat aquest esclat de floració, la presència de plantes en flor minva molt. És el temps, entre altres, de la prunel·la vulgar (*Prunella vulgaris*), de la centàurea jàcea (*Centaurea jacea*), del clavell de pastor (*Dianthus hyssopifolius*), del comí de prat (*Carum carvi*), de la calçada acaule (*Cirsium acaule*),

de la genciana ciliada (*Gentiana ciliata*) i, sobretot, del panical blau (*Eryngium bourgatti*), una umbel·lífera amb aspecte de card que té unes flors d'un color blau molt característic.

A la tardor, la presència d'algunes plantes de floració tardana i la timidesa amb què el sol il·lumina el prat ens anuncien l'acabament del bon temps i la propera arribada de l'hivern, amb tota la seva cruesa.

La vegetació fontinal

L'aigua producte del desglaç de la neu acumulada durant l'hivern s'infiltra en el sòl i brolla en diferents indrets donant lloc a petites deus o rierols. Aquestes fonts, on regalima l'aigua constantment, són un hàbitat relativament estable i presenten una vegetació sempre tendra i verda que contrasta amb la resta que en ple estiu ja grogueja. Hi viuen un seguit de plantes ben adaptades a l'ambient humit: diverses espècies de molses encatifen el sòl, entremig d'elles surten els brots de l'epilobi alsinifoli (*Epilobium alsinifolium*) i del ranuncle repent (*Ranunculus repens*). També s'hi fan el gerani de bosc, la lúzula nívica, la valeriana muntanyenca i la verònica latifòlia (*Veronica urticifolia*).

La vegetació ruderal

Allà on hi ha un excés d'activitat humana, com a les vores dels camins molt fressats o a les zones on el ramat es concentra amb freqüència —per exemple, els abeuradors o els amorriadors—, es desenvolupa una vegetació de caràcter nitròfil, o sigui, adaptada a viure sobre sòls rics en productes nitrogenats que provenen de deixalles i d'excrements. Aquesta vegetació està representada per diferents espècies de gramínies (*Poa* sp., etc.), pel sarró (*Chenopodium bonus-henricus*), l'ortiga major (*Urtica dioica*), la paradedella longifòlia (*Rumex longifolius*), la besneula (*Cynoglossum officinale*), l'ortiga morta (*Lamium album*) i la gagea fistulosa (*Gagea fistulosa*), una liliàcia que floreix a la primavera, tot just s'ha fos la neu, quan les altres espècies ruderals encara no s'han desenvolupat.

Hondures: espeleologia tropical en conglomerats

Valentí Zapater i Barros

L'activitat espeleològica duta a terme a Hondures un país tropical, i en terrenys de conglomerat. L'autor també ens fa unes quantes pinzellades de les característiques biogeogràfiques del país.

Un país tropical

Quan parlem d'un país tropical, se'ns associen molts conceptes. El primer que ens ve al cap és alguna cosa intuïtiva que relaciona el clima i la vegetació. Una palmera, potser. Veritablement hi ha un concepte que relaciona el clima i la vegetació. És el bioclima. Entre el tròpic de Càncer i el de Capricorn, a mesura que ens acostem a l'Equador, passem d'una marcada estacionalitat de les precipitacions (és la zona tropical) a precipitacions diàries i abundants (és la zona equatorial).

Gairebé tot el territori hondureny està a la zona tropical. El bosc tropical i la sabana (més o menys arbrada) en són els ecosistemes típics, capaços de suportar l'època seca, en estat latent (molts arbres perden les fulles), esperant l'època de les pluges.

El bosc tropical gairebé ja no existeix a Hondures. Ha estat substituït per enormes plantacions fruiteres, especialment a la costa. És aquí on trobem la imatge de la palmera (a la platja). Bé, no és una palmera: és un cocoter. El turisme és l'altra activitat important en algunes zones de la costa.

A l'interior, aquesta imatge tropical desapareix. És una zona muntanyosa, entre 700 i 1.300 metres d'altitud, on domina l'ocotal. L'ocotal és el bosc d'ocotes (*Pinus*

oocarpa), pins típics d'aquesta zona que ens allunyen de la imatge tropical. Aquí les activitats principals són l'extracció de fusta del bosc, la ramaderia bovina a les extenses pastures i els petits conreus d'elotes (blat de moro) i de *frijoles*.

A les grans ciutats de l'interior, com Tegucigalpa (la capital) i San Pedro Sula, hi ha una activitat industrial important, especialment a la segona. Per sobre de 1.300 metres, però, l'orografia abrupta, les temperatures fresques i l'elevada humitat fan la vida menys agradable. Per tant, la majoria de la població es concentra per sota d'aquesta altitud. Això ha permès la conser-

vació de l'ecosistema original de les zones més elevades, el *bosque nublado*. La nuvolositat abundant i les boires freqüents permeten a les plantes captar les gotetes d'aigua de l'atmosfera, que regalimen per les fulles, branques i troncs fins a xopar el sòl. És una aportació d'aigua extra i constant, que permet el desenvolupament d'aquest bosc tan exuberant i extraordinàriament divers. La poca activitat humana d'aquestes zones es concentra en els cafetars i en alguna *milpa* (camp de blat de moro).

Malauradament, hi ha un altre concepte que se'ns associa a tropical: subdesenvolupament. Les grans companyies americanes dominen el conreu de les fruites i l'extracció de fusta, i el benefici que n'obté el país és petit. Per altra banda, la inestabilitat política, sísmica i meteorològica també contribueix a fer que Hondures no acabi d'aixecar el cap.

Conglomerats

El conglomerat és un tipus de roca que es forma a partir dels còdols arrossegats pels rius i dipositats a la seva desembocadura. És un procés que triga milions d'anys. L'exemple més clar i proper el tenim a Montserrat.

Els còdols calcaris permeten l'existència de fenòmens càrstics, com les coves del Salnitre o els Pouetons de les Agulles.

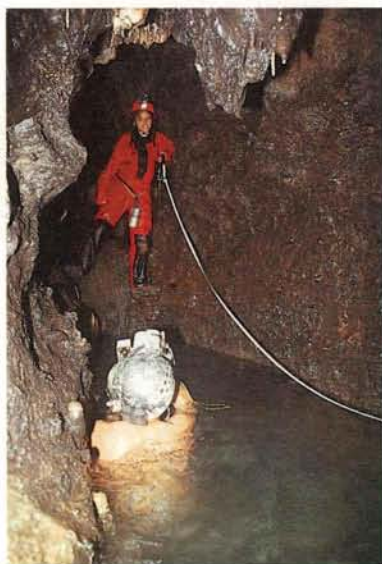
Paisatge típic de l'interior d'Hondures, al departament d'Olancho. Al fons, amagat per les boires, el «bosque nublado».

**A dalt,
pou d'entrada
del Pozo del
Portillo.**

**A baix, tasques
de filmació i
topografia al
Resumidero.**

A Hondures també hi ha conglomerats calcaris, a les *sierras* de l'interior, concretament al departament d'Olancho. Les condicions de carstificació, però, són diferents de les dels països temperats. El sòl del *bosque nublado* conté una concentració molt elevada de CO_2 , producte de la respiració de les arrels de les plantes. Els rius que hi circulen recullen aquest diòxid de carboni, de manera que l'aigua esdevé molt corrosiva enfront dels conglomerats calcaris. És de suposar que la formació de les cavitats en aques-

ta zona és molt ràpida, així com els fenòmens reconstructius (la precipitació de carbonat càlcic per a formar estalactites i estalagmites). Tot plegat afavorit per la gran quantitat d'aigua que pot arribar a circular durant les precipitacions que acompanyen les tempestes tropicals i els huracans... En aquesta zona d'Hondures sembla que els estrats es disposen verticalment, afavorint un cert desenvolupament en fondària de les cavitats.

Espeleologia

Com se li pot acudir a algú anar a fer espeleologia a Hondures?

Certament, són molts els atractius que té. Primer, és un país molt poc explorat des d'aquest punt de vista. Només destaquen les exploracions dels americans, molt centrades en l'arqueologia. Les troballes italianes han estat, fins ara, poc importants. Les poques dades geològiques que hem pogut aconseguir parlen d'un important potencial càrstic, és a dir, zones amb roques calcàries i amb desnivells importants. L'idioma és un altre punt positiu a tenir en compte. Tots aquests aspectes són els que ha valorat la Federació Catalana d'Espeleologia per organitzar les expedicions durant els anys 1997 i 1998, després de dues expedicions prèvies de reconeixement els anys 1995 i 1996.

No són poques les dificultats que comporta l'organització d'una expedició d'aquest tipus. La primera és la seguretat. Estem en un país on hi ha poc respecte per la vida. Tothom porta matxet (el petit té una fulla de gairebé mig metre...), eina de treball indispensable i eina per a «fer-se respectar». Però això no és suficient, i es «reforça» habitualment amb una pistola. Amb aquestes «eines» s'acostumen a arreglar les qüestions personals, on la policia no gosa intervenir. Els estrangers, si ens mantenim al marge, no hem de tenir problemes, però. Els únics problemes els podem tenir amb els *bolos* o borrarxos, més que no pas amb els *cuatrerros* (lladres de bestiar).

Certament, moltes de les peculiaritats de l'expedició giren al voltant de la seguretat. El campament

base se situa al costat de la carretera per tal de tenir la policia a prop i estar ben comunicats en cas d'accident. Malgrat tot, la intenció és resoldre qualsevol situació al mateix campament, amb una farmaciola ben completa i un metge a l'expedició del 1997, tot evitant les visites als hospitals del país. Per sort, les situacions que hem trobat fins ara no han estat greus: talls de matxet o deguts a caigudes, picades d'escorpins, diarrees, nigua (*Dermatophilus penetrans*, insecte que pon els ous sota la pell de l'home i altres mamífers), un atac de la *marabunta*, algun tiroteig sense conseqüències, i poca cosa més. Un punt important en la seguretat és la instal·lació d'una emissora de ràdio al campament base i la utilització de *walkie talkies* per part dels diferents equips.

Deixant de banda la seguretat, les dificultats pròpies d'una expedició transoceànica es resolen de la manera habitual: preparació minuciosa del material necessari, empaquetament i pesatge per al seu transport en avió, elaboració de menús diaris, llista d'aliments i material a comprar a Hondures, i moltes altres tasques. El més problemàtic ha estat el transport del carbur, que requereix un envasat especial pel fet de ser una substància inflamable en contacte amb l'aigua. L'agost del 1997, després d'una cursa d'obstacles i contra rellotge, vam aconseguir enviar un bidó de 40 kg, i encara estem esperant que hi arribi. Sembla que la solució més pràctica és que cadascú trobi el sistema més adequat per a portar el seu propi carbur, com hem fet a l'expedició del 1998.

L'altre problema important és actualment, després de tants esforços d'organització, treure resultats estant només dues setmanes al país (dues el 1997 i dues el 1998). Una de les claus ha estat enviar-hi tres persones uns quants dies abans per a fer tots els tràmits previs: canviar diners, comprar el material i aliments necessaris al país, llogar els vehicles de transport, fer els contactes pertinents amb les autoritats i negociar amb el propietari dels terrenys del campament base i comprovar el seu estat.

Hipòlit Lázaro, 34 - (Metro Joanic)
Telèfon 93 219 14 16
08025 Barcelona

**El vostre especialista en:
esquí i muntanya**

Qui Coneix Bé Aconsella Bé

**TOT ALLÒ
QUE US
INTERESSA**

Més de 70 revistes d'abast nacional estan associades a l'APPEC.

Per a més informació: APPEC Rambla de Catalunya, 10, 1 er.

08007 Barcelona Tel. 412 76 28 Fax: 317 83 86

**Ho
trobareu
a les
revistes
en català**

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALÀ

INFORMACIÓ GENERAL
INFANTIL I JUVENIL
CULTURA
RELIGIÓ
POLÍTICA
PEDAGOGIA
AGRICULTURA I RAMADERIA
ESPORTS
MÚSICA
ARTS PLÀSTIQUES
TEATRE I CINEMA
CIÈNCIA I TECNOLOGIA
ENTRETENIMENTS
HISTÒRIA
FOLKLORE
SATÍRIQUES
ARTS DECORATIVES

MIDA NATURAL

COL·LECCIÓ

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

LA VALL DE NÚRIA

BALANDRAU-TAGA-PUIGLLANÇADA

(EXCURSIONS AMB ESQUÍS)

MANEL BROCH I GUIMERÀ
FRANCESC XAVIER GREGORI I PONS

EL MASSÍS
DEL CANIGÓ

Carançà-
Mentet-Costabona

(Propera aparició)

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

COMISSIÓ DE PUBLICACIONS

L'àmbit d'aquesta guia comprèn les capçaleres de les valls dels rius Ter i Freser, amb la incorporació de totes les valls properes del vessant meridional del tram de Pirineu oriental que ens ocupa en el present treball.

Aquest sector pirinenc té grans cims, com el Puigmal, els pics de Segre, de Finestrelles, de Noufonts, de Noucreus, de la Fossa del Gegant, de l'Infern, el Bastiments, el pic de la Dona, el Roca Colom o el Costabona. També el sector situat al sud de la carena principal té altres cims més baixos, però per això no menys interessants, com el Balandrau, el puig Cerverís o el Taga.

Tots aquests cims i altres recorreguts per valls i carenes són els que us proposa aquesta guia, especialment des del santuari de Núria, els refugis d'Ulldeter i de la Coma de Vaca, i des de moltes poblacions dels voltants.

L'altra clau és tenir els objectius clars. El primer any vam escombrar la major superfície possible de la zona, recollint dades sobre la localització de fenòmens càrstics i començant la seva exploració. El segon any estem concentrant els esforços en la cavitat més important, el Pozo del Portillo. Ara, a la *trocha* (cabana de cafetar que s'utilitza en l'època de collita del gra), enmig del *bosque nublado* del Portillo, estirat a l'hamaca, recordo els primers moments a Hondures.

La primera exploració: El Resumidero

Era el primer dia que sortíem del campament. Al poble es parlava d'una gran cova situada no gaire lluny. Indagant una mica més sobre el tema, el Pere, el Manel, el Jaume i jo vam anar a parar, després d'una hora de tot terreny i una altra a peu, a un petit poble de cases de tàpia envoltades de *milpas*. Allà, un familiar de qui ens acompanyava, havia de conèixer la situació de la boca. Així va ser, deia que estava dalt de la muntanya i que, per a anar i tornar el mateix dia, calia sortir amb el sol. Ja era massa tard. Ens van parlar, també, d'un lloc d'on sortia l'aigua de la muntanya, situat a prop del poble.

Després de caminar durant una hora i sota una intensa pluja, trobàvem el primer fenomen càrstic. Efectivament, una surgència de la qual brollava abundantment l'aigua. Aquesta era la primera confirmació d'un fenomen càrstic. Una confirmació, però, sorprenent. Era la primera vegada que vèiem la roca nua i es tractava de conglomerat. Sorprenent perquè simplement esperàvem trobar una roca carstificable, i quan pensàvem en això associàvem la idea a la roca calcària, per una simple qüestió de probabilitats.

Les poques dades geològiques de la zona de què disposàvem indicaven la seva naturalesa càrstica i la possibilitat de trobar importants coves i avencs. Com que la surgència era impenetrable i en aquell moment no s'hi podia fer res més, vam prendre nota de la seva situació i de l'existència de colades

estalagmítiques al seu voltant i ens vam dirigir cap a un altre lloc «on l'aigua sortia de dins de la muntanya».

Després d'una altra hora a peu, observant un curiós rascler desenvolupat en conglomerats, vam arribar a una impressionant depressió, ocupada per conreus. Era el segon fenomen càrstic que vèiem, aquesta vegada d'una magnitud considerable: més d'un quilòmetre de llarg i gairebé mig d'ample. Ens vam dirigir cap al seu límit, al peu d'una paret amagada per l'espessa vegetació, emmig d'un cafetar. El cafè és una planta que vol ombra i temperatures no gaire elevades, per això es troba ací, sota els primers retalls del *bosque nublado*. Sempre guiats, vam baixar un talús fins a arribar a un riu, que vam remuntar. I, efectivament, emmig de la vegetació, vam veure que el riu sortia de la muntanya, aquesta vegada d'una boca perfectament penetrable.

Fins ací van arribar els nostres guies; això de ficar-se sota terra no els va fer gaire gràcia. Sense perdre-hi gaire temps, vam iniciar la nostra primera exploració subterrània a Hondures, en el lloc anomenat El Resumidero. Vam remuntar el riu durant uns quants metres i ens va aturar ràpidament un caos de blocs, per on sortia l'agua. Sense poder-lo superar, vam sortir per una altra boca. En aquests casos l'experiència sempre ens porta

a remuntar la muntanya a la recerca d'una boca superior, antiga surgència ara fossilitzada, que ens permeti arribar de nou al riu. I així va ser. Després de remuntar un caos de blocs emmig de les lianes, matxet en mà, vaig arribar a una sèrie de pous que, després de desgrimpant-los uns quants metres, em van portar de nou al riu. Un nou caos de blocs va aturar la nostra exploració.

Vam comunicar per ràdio la troballa i vam quedar amb els nostres companys, que havien estat aquell dia al campament fent guàrdia, que ens vinguessin a buscar al final de la pista.

Tornant, instal·lat a la caixa de la ranxera, de nit, vaig sentir la pluja a la cara i vaig poder veure milers de cuques de llum ballant en la foscor. I em vaig recordar de tu. M'hauria agradat tenir-te al meu costat. A la natura trobem aquests moments tan senzills que ens fan sentir-nos-en part i estar realment a gust.

L'exploració continua

Pocs dies després la Malen, el David, l'Annabel, el Roger i jo vam tornar al Resumidero per continuar les exploracions. Després de superar el caos de blocs, vam remuntar el riu durant més d'un centenar de metres, ara en oposició, ara nedant, fins a arribar a una cascada insuperable. De tornada a l'ex-

**Boca d'entrada
del Pozo del
Portillo.**

Superant per primera vegada el sífo situat a -132 metres.

terior, vam aprofitar per a topografiar la cavitat, filmar i fer fotografies. Mentre la Malen, el David i jo acabàvem de fer la topografia, el Roger i l'Annabel, tot filmant, van trobar una galeria ascendent, ignorada abans, que anava a parar just darrere la cascada, continuant riu amunt per una galeria de 10 x 10 m, extraordinàriament decorada amb formacions. En dies posteriors la vam remuntar durant un quilòmetre fins a un sífo, on es va aturar l'exploració. Després de passar en net les dades de la topografia, els càlculs ens van donar 1.200 m de recorregut total. Això va situar El Resumidero en l'onzè lloc mundial de cavitats desenvolupades en conglomerats.

Entretant, els altres equips, dispersos per la geografia del departament d'Olancho, feien nombrosos descobriments, augmentant la llista de cavitats conegudes fins a 31. Unes es van explorar totalment, altres estan esperant que hi tornem.

A la zona del Portillo

Recordo el primer dia que vaig entrar al *bosque nublado*. Anàvem ben carregats, disposats a passar uns quants dies a la zona del Portillo, on suposàvem que hi havia més cavitats. El camí era dret però agradable, envoltat d'ocotes. Estàvem a uns 800 m d'altitud i, a mesura que anàvem pujant, apareixien els *robles* (*Quercus* spp.) i els

encinos (possiblement *Quercus oleoides*). Cap a uns 1.300 m d'altitud s'aixecava davant nostre una murada de vegetació. A mesura que ens hi acostàvem, el camí es feia cada vegada més petit sota els imponents arbres del *bosque nublado*. Des de la tranquil·litat i la calor de l'ocotal, sentíem cada vegada més a prop el soroll de l'elevada biodiversitat del bosc, i la seva frescor i humitat. Era com entrar en un altre món. Després de mitja hora d'humitat i sorolls desconeguts, vam arribar a la *trocha* del Portillo.

En aquell moment estava buida, i els treballadors del cafetar ens hi van deixar instal·lar el campament d'altura. Estàvem en una depressió plena d'avencs, l'un darrere l'altre. Un company va seguir el riu que hi havia a cinc minuts de la *trocha* i va veure com l'aigua es ficava sota terra immediatament. El Pozo del Portillo va ser el nostre primer objectiu a la zona. Poques hores després d'arribar, hi vam fer una incursió sense equipar-nos gaire.

Després de baixar uns ressals, el sostre es feia alt i el riu queia en una cascada. A baix, semblava començar un meandre. Ho vam deixar per a l'endemà, ja que necessitàvem cordes i equip vertical.

Al cap d'un any

Ha passat un any i tornem a estar a la *trocha* del Portillo. Des de

l'hamaca on estic, puc veure, entre les fustes de les parets de la *trocha*, l'aigua i els llampecs que volen entrar. El riu d'aigües cristal·lines que engoleix el Pozo del Portillo s'ha transformat en un impetuós torrent de color de xocolata. Només ara ens podem començar a imaginar què passa dins la cova en cas de crescuda.

L'endemà entrem a posar les cordes la Gemma, la Maira i jo, tot millorant la instal·lació de l'any passat. Encara hi ha molta aigua. Imaginant-nos fins on arribava l'aigua ahir, posem les cordes pensant que puguem sortir en cas d'una crescuda.

Al vespre, a fora, comença a ploure amb violència. El Jaume i el Jordi, que estan a la *trocha*, es comencen a preocupar en veure que no sortim. A dins, després d'instal·lar un tram de la cavitat amb dificultat, comencem a pujar. «Encara queda una altra jornada sencera per a arribar a l'últim punt explorat l'any passat», penso. Davant del primer pou ens adonem de la situació, ara sense imaginar-nos-ho. La corda està sota la cascada, i l'aigua baixa de color de xocolata un altre cop. Em quedo totalment bloquejat, sense saber què fer.

Després de mirar-m'ho força estona de lluny, com intentant pensar que realment no estic allà, la Maira diu: «Bé, hauríem de pujar, oi?». Això m'anima i comencem a intentar-ho. Tres hores més tard, el Jaume i el Jordi entren per la boca a buscar-nos. Tot començant a baixar el pou d'entrada, entre les esquitxades de l'aigua i el bram del riu, veuen sortir unes llumetes. Hem aconseguit sortir més o menys bé, assegurant-nos a les capçaleres dels pous amb la corda d'emergència perquè no se'ns endugui el corrent, i també muntant alguna tirolina per sobre de l'aigua.

Després d'uns quants dies en què ha anat baixant el nivell de l'aigua, el Roger i l'Alfons aconsegueixen superar el sífo situat a -132 m, també superat l'any passat, i arribar a la Sala Catalunya. L'endemà hi tornen per instal·lar les cordes a partir d'ací i explorar a partir de l'últim punt del 1997 (-232 m), mentre la Gemma i jo anem al dar-

rere topografiant. Vaig avançant amb la imatge que em va quedar gravada d'aquest últim punt tot just fa un any: un conducte horitzontal de 15×20 m de secció, profundament negre, amb el riu circulant-hi plàcidament. No es veia el final de la galeria i, per a continuar, només calia passar per sobre d'uns blocs situats al mig.

Aquell dia de setembre de 1997 anàvem topografiant el Pere i jo. Al davant, el David i el Manel, explorant insaciament. Després de nombrosos meandres i pous, ja havíem deixat enrere el sífo situat a -132 m i la Sala Catalunya. És una enorme sala de 60×40 m, amb el sostre a 20 m de terra. Està presidida al centre per una enorme colada estalagmítica despresada de la paret sud. Calculo que deu fer uns set-cents metres cúbics. També havíem deixat enrere més meandres i un pou de 48 m per on cau l'aigua amb força. Recordo especialment, abans del pou, un punt on uns estrats gresosos de color vermell, verticals, acompanyen la galeria, i aquesta gira bruscament a la dreta 90° i els talla, per a tornar a girar i acompanyar-los. És l'únic punt, que recordi, on hi ha evidència de l'estratificació.

Estàvem topografiant quan de sobte van comparèixer el David i el Manel. Era tard i entre tots quatre havíem de desinstal·lar tota la cavitat. Però encara podíem apurar una mica i acompanyar-los des d'on estàvem (-232 m) fins on havien explorat. Estaven il·lusionats per ensenyar-nos-ho. Ens vam endisar de nou en els meandres, fins a arribar a un lloc ben curiós, un meandre d'1,5-2 m d'ample amb una planxa estalagmítica penjada al mig, soldada a les dues parets.

Suposo que hi va haver una època de circulació lenta d'aigua que va permetre la deposició de materials fins, com argiles i llims. La circulació d'aigua devia minvar fins a permetre la precipitació del carbonat càlcic sobre les argiles i llims, en unes condicions determinades, per formar la planxa estalagmítica, d'uns quants metres de gruix. I una altra fase, potser l'actual, de circulació torrencial, que va perforar la planxa en el punt més dèbil per

emportar-se fàcilment els materials fins de sota, i seguir erosionant la planxa. Amb més mitjans es podrien fer datacions que ens expliquessin moltes coses sobre com es va formar la cavitat i com va variar el clima a l'exterior. Després d'aquests fabulosos meandres, vam arribar a la gran galeria de 15×20 i fins als blocs on ens vam aturar.

Ara, el 1998, una mica més endavant del primer bloc, veig com l'aigua s'esmuny cap avall entre la paret i un altre bloc, per a entrar en un nou meandre. L'Alfons i el Roger ja deuen haver passat per ací fa una bona estona. Tot i que es pot passar per sobre dels blocs, tal com se'm va quedar gravat el 1997, sembla més lògic anar seguint l'aigua, que a partir d'ací comença a guanyar fondària de nou.

Per sobre o per sota? De fet, gairebé tota la cavitat està estructurada en dos pisos. Un d'inferior, actiu, d'un a dos metres d'amplada i on no s'acostuma a veure el sostre. Les parets estan polides per l'acció de l'aigua, i l'estructura i composició del conglomerat són evidents. Els còdols que el conformen varien molt de mida, des de pocs mil·límetres fins a més d'un metre de diàmetre. A partir d'una certa altura sobre el llit del riu (entre un i dos metres segons el punt), comença a aparèixer la concreció, primer molt polida per l'acció de l'aigua, com una fina capa de vernís sobre la roca, després més grui-

xuda, fins a formar potents colades que decoren les parets amb formes capricioses, producte de l'erosió feta pel riu.

El pis superior és molt més ample i caòtic. No hi ha circulació d'aigua important, però els regalims constants que vénen del sostre han format i segueixen formant gran quantitat d'estalactites, estalagmites, colades, banderes, *gours* i molts altres tipus de concrecions, de color blanc i crema, llunts, verges. Es devia formar aquest pis en una etapa de molta circulació d'aigua, que posteriorment devia minvar per a aprofundir i formar el meandre ara actiu. Les dimensions de la galeria es van engrandir posteriorment per la caiguda de blocs. De fet, tot plegat és una única galeria en forma de pany de clau, modificada per la caiguda de blocs i la concreció, que, de vegades, tanquen la comunicació entre la part superior i la inferior, creant falsos sostres.

Ara seguim topografiant darrere l'aigua i sota els blocs, fins a arribar a la capçalera d'un pou, d'on surten el Roger i l'Alfons. Després d'aquest, d'uns 18 m, han recorregut un altre meandre i s'han aturat davant d'un nou pou. Deixem la topografia d'aquest tram per a un altre dia i sortim.

Un dia de repòs

Després d'una dura jornada d'«espele», un dia de descans a la

Moment de relaxament a la trocha.

Hamaques a la trocha (cabana) del Pozo del Portillo.

trocha és una cosa especial. Té la seva part de rutina, necessària, per altra banda, però la tranquil·litat i austeritat del lloc deixen temps per a pensar en el que has fet, en el que faràs o, simplement, no pensar en res.

Ben tapat dins de l'hamaca, per protegir-me de la fresca de la nit a la muntanya i dels mosquits, començo a tenir calor a les sis del matí quan el sol entra tímidament entre els troncs de les parets de la trocha. És el moment d'aixecar-se i treure el foc a fora. A dins ja no fa gaire servei, perquè els mosquits han marxat. És qüestió de revifar-lo i començar a preparar l'esmorzar. Abans, però, la sessió matinal de mobilitat i estiraments per a estar l'endemà a punt per a tornar a entrar a la cavitat.

Asseguts en un tronc davant del foc, esmorzem llaunes, sopa de sobre, llet i cereals, mentre comentem la jornada anterior. Durant el dia hi ha temps per a apuntar, amb tranquil·litat, dades sobre l'exploració, calcular la poligonal i passar la topografia en net, repassar el vídeo i preparar a consciència l'exploració següent.

A Barcelona, sempre amb preses, molts problemes a solucionar, petits o grans, poden quedar-se en un racó: aquell botó de la camisa descosit, aquelles sabates amb què sempre ensopego i que no recullo mai... Aquí és diferent. Si s'enfon-

sa la trocha per haver penjat massa hamaques i malament, tallem uns arbres i l'arreglem. Que l'hamaca té un descosit, abans no succeeixi el desastre, la cuso. I així amb tot.

També hi ha temps per a fer petar la xerrada amb la gent que passa: amb el *chapeador* (el que s'ocupa del cafetar), amb el que ve de cuidar la *milpa* o, fins i tot, amb l'*asaltador* armat fins a les dents. Qui més qui menys ens deixa productes de la terra per a menjar: taronges, *elotes* acabats d'agafar o cuits embolicats en les seves pròpies fulles, iuca, *anises*, *cincuyas*, *patatios*, llimones...

Si la varietat de fruites i verdures és espectacular, més ho és encara la de sorolls que es poden sentir. Estirat a l'hamaca cada dia en descobreixo de nous. En fi, ja són quarts de set i és fosc, toca anar-se'n a dormir.

Explorant al Pozo del Portillo

Després d'un dia de descans a la trocha, torno a la cavitat, amb la Maira. Ens toca continuar la topografia a partir de -312 m, on es van quedar el Roger i l'Alfons. Un pou, una sala, un meandre, i la capçalera de l'últim pou conegut. En aquests moments només veig l'aigua precipitant-se al buit, ningú no sap què hi ha allà sota. Calculem uns trenta o quaranta metres de pou. Decidim continuar l'exploració i topografiar de tornada. Quan hi ha terreny desconegut al davant, acostuma a ser la millor tàctica. Un cop a fora tindrem dades per a saber exactament on estem. Encara no sabem si és possible que el Pozo del Portillo acabi connectant amb el Resumidero. Jo crec que no, que surt al fons de la vall, més de quatre-cents metres per sota de la boca d'entrada.

Després de baixar el pou, seguim un llarg meandre, còmode, pla, que sembla no acabar-se mai. De sobte, una enorme colada ens barra el pas. Em fico per una gatenera lateral, mentre la Maira torna enrere per veure si ens hem saltat alguna galeria. Després de trobar un pas entre la colada, tornem

a l'aigua i el meandre segueix. Al cap de poc, un cabalós afluent entra per la dreta. L'avanç es fa difícil per la gran quantitat d'aigua, i en alguns llocs no arribem a fer peu. Després d'uns tres-cents o quatre-cents metres, arribem a un parell de pous curts. Instal·lem les cordes gairebé pel sostre, per a evitar problemes en cas de crescuda, i arribem a un petit llac, on decidim aturar-nos, ja que encara hem de tornar topografiant tot el tram explorat avui.

Mentre la Maira acaba d'instal·lar les cordes correctament, no puc resistir a la temptació de mirar què hi ha més enllà. Un nou meandre molt còmode s'obre davant meu, i corro per ell durant gairebé mig quilòmetre, fins a arribar a un punt on l'aigua s'esmuny entre un gran caos de blocs. Podria continuar per sobre, però haig de tornar. Dec estar gairebé a -400 m per sota de la boca, després de recórrer el riu durant dos quilòmetres.

Metre a metre, anem remuntant per l'aigua, mesurant distàncies, amplades, alçades, orientacions i inclinacions. En aquests moments es materialitza la feina feta, dibuixant la cavitat a la llibreta de topografia. És una de les millors maneres de transmetre els coneixements adquirits durant l'exploració, com si prenguéssim alguna cosa de la cova per treure-ho a la llum.

L'últim dia dins de la cavitat, el Roger i el Josep remunten el caos de blocs, tot filmant, sense arribar a veure el final.

Així queda aquesta incògnita. A la zona on sospitem que hi ha la surgència, per les coordenades de l'últim punt topografiat, ningú del lloc no coneix un riu que surti de sota de la terra.

És difícil d'explicar la sensació que tinc ara que marxo. Aquí queda el Pozo del Portillo guardant el secret de les seves aigües, permetent-nos, dosificadament, anar-lo descobrint. No podem fer res més que deixar-nos portar riu avall fins a tornar a veure la llum. Però aquest moment encara no ha d'arribar. Haurem d'esperar a tenir forces per a tornar a Hondures i, en tot cas, demanar permís a l'aigua.

Jordi Perelló i Gilberga

N. S.

Una breu biografia d'un consoci il·lustre del Centre que fa poc que ens ha deixat.

Neix a Barcelona l'any 1918. Estudia el batxillerat als Jesuïtes del carrer de Casp. L'any 1934 es matricula a la Facultat de Medicina i, amb el parèntesi 1936-1939, obté la llicenciatura l'any 1943, any que es fa soci del Centre Excursionista de Catalunya.

L'any 1948 obté el títol d'especialista en Otorrinolaringologia i es doctora l'any 1952.

L'any 1950 emprèn els estudis de Foniatria i Logopèdia a França i als Estats Units. Obre el primer Servei Hospitalari de Foniatria l'any 1956 a l'Hospital de Sant Pau de Barcelona; és, doncs, l'introduïdor d'aquesta nova disciplina mèdica a l'Estat espanyol.

L'any 1959 és nomenat metge del Gran Teatre del Liceu de Barcelona.

L'any 1960 crea l'Asociación Española de Logopedia, Foniatría y Audiología (A.E.L.F.A.) i des de l'any 1974 n'és president d'honor vitalici.

L'any 1968 comença la publicació d'una enciclopèdia d'audiofonologia que fins al 1987 consta de 29 toms.

L'any 1972 ja és cap d'estudis del Curs oficial de Professors d'Educació Especial en Audició i Llenguatge.

L'any 1974 és elegit president de la International Association of Logopedics and Phoniatrics (I.A.L.P.), del logotip de la qual és creador Josep Artigas i Ojeda.

L'any 1975 obté el títol de magister i l'any 1976 el de Psicologia i Professor de Pedagogia Terapèutica.

L'any 1977 publica el *Lexicón de Comunicología*, diccionari per a audiòlegs, foniatres, logopedes, professors de sords i psicolingüistes, en castellà, amb traducció de tots els termes al català, francès, anglès i alemany. El mateix any publica la

història de la IALP, que ha vist tres ampliacions.

Del 1979 al 1995 imparteix cursos de Logopèdia i Foniatria a la Universitat Pontifícia de Salamanca, on se li atorga el Doctorat Honoris Causa l'any 1989, acte al qual assistiren bons amics del Centre.

L'any 1982 és elegit president de la Unió dels Foniatres Europeus.

L'any 1987 escriu, dibuixa i publica el *Lenguaje de signos manuales*, amb la col·laboració del professor de sords Joan Frigola.

L'any 1988 dirigeix cursos de Logopèdia a l'ICSE, entitat dependent de la Universitat de Comillas.

La seva darrera obra és *Florilegio de Logopedia humorística*, recopilació d'anècdotes, dibuixos i còmics. Ha escrit nombrosos articles en totes les revistes de l'especialitat, ha traduït llibres del francès, anglès, portuguès, italià i un d'alemany.

Membre molt actiu i entusiasta del Centre Excursionista de Catalunya, forma part de l'equip de redacció de la butlletí/revista *Montaña*, impulsada pel president Lluís de Quadras i Feliu l'any 1948. És membre de la junta directiva com a bibliotecari de 1951 a 1958. Monitor de l'Escola d'Esquí de la Molina el gener de 1952, amb Josep Artigas i Ojeda, amb el suport d'Ernest Mullor, Alfons Segalàs i Silvio Montaña, donen cursos d'esquí a Espot.

El juliol de 1952 forma part de l'equip que puja, munta i alça la creu de l'Aneto, sota la direcció de Josep Piqué i Milà, encarregat de la seva construcció.

Amb els companys del Centre ha recorregut una bona part de la geografia catalana i de l'estranger. Ha pujat a molts cims emblemàtics com l'Aneto, el Ben Nevis, la Pigne d'Arolla, el Mont Blanc..., des d'on ha dibuixat nombrosos panorames.

Afeccionat a la música, era un entès en jazz i un guitarrista que amenitzava els focs de campament. Molt interessat per la història, ha escrit, dibuixat i publicat un *Historiascope* d'història universal, d'història de la medicina i d'història de Catalunya.

Membre vitalici del Centre, era assidu a la tertúlia dels veterans del dimarts al vespre.

El Dr. Perelló en un retrat de maduresa.

El CADE del 2000

Oriol Garcia Farré

El Centre Acadèmic d'Escalada (CADE), una subsecció de la de Muntanya, està engegant un projecte de renovació i de potenciació de les seves activitats. Oriol Garcia, que presideix aquest col·lectiu, ens explica el projecte.

Membres del CADE que van participar en l'espectacle L'home del Mil·lenni de la Fura dels Baus, l'1 de gener del 2000, a la plaça de Catalunya de Barcelona.

Al Centre Acadèmic d'Escalada, amb més de cinquanta anys d'antiguitat, li ha arribat el moment de modernitzar-se. És per això que el nou equip de joves que hi estem al capdavant volem dur a terme aquest canvi i, per tant, ens alegra poder fer-lo extensible a tothom. La proposta es concreta en diversos aspectes: direcció, estructura, activitat i difusió.

El camí del CADE

La direcció a seguir que ens hem proposat es basa en tres

punts: 1) desenvolupar més vida social al Centre, evitant l'actitud d'aquelles persones que tan sols vénen quan hi ha cursets o altres compensacions econòmiques; 2) un increment de l'activitat del CADE oferta al Centre, per mitjà d'activitats d'interès comú; i 3) ja que l'activitat principal del CADE és l'alpinística, augmentar-la i donar-la a conèixer a tothom. L'alpinisme no el fa només una sola persona dins el CADE, sinó que és un col·lectiu de gent que escala i fa muntanya. És per això que ho volem donar a conèixer.

La nova estructura

Amb el creixement de l'oferta dins el Centre, el CADE s'havia vist, en certa mesura, obsolet, desmembrat i desestructurat. La manca d'informació en les activitats generals del Centre havia fet creure en la quasi desaparició del CADE. És per això que per a suplir aquesta manca d'informació s'ha pensat a desenvolupar dues estructures internes, amb la clara finalitat de resoldre el problema. Així, doncs, serà a partir d'ara que existiran dues estructures dins el CADE: una de vertical i una altra d'horitzontal.

L'estructura vertical l'hem definit així perquè afectarà directament els mecanismes directius del CADE. Es trobarà constituïda per un president (Oriol Garcia), un vicepresident (Roger Ximenis), una secretària (Vanessa Serrano), un tresorer (Marc Costa) i un encarregat de material (Joan Lluís Amorós). La seva tasca serà fer

rutllar de la millor manera possible el CADE.

L'estructura horitzontal serà l'encarregada d'informar el Centre de la postura que prengui i les activitats que realitzi el CADE, així com de l'actitud que adopti el Centre o alguna de les seccions respecte a temes que l'afectin. Per aquest motiu, hi haurà un vocal de Muntanya (el vicepresident), un vocal del Centre (el president) i un vocal de l'Escola de Muntanya (Xavi Llanos).

Una altra novetat serà l'aparició de les vocalies referents a les diferents activitats del CADE que es vagin realitzant al llarg de l'any. Així, doncs, hi haurà un vocal de sortides de tots nivells (Raquel Chacobo), un per a audiovisuals i exposicions (Germinal Sánchez), un per al seguiment de les millors activitats del CADE (Joan Maria Vendrell), un per a la revista *Muntanya* (Daniel Brugarolas) i, finalment, un per a les estades d'estiu al Pirineu (Marc Castellet).

Membres del CADE

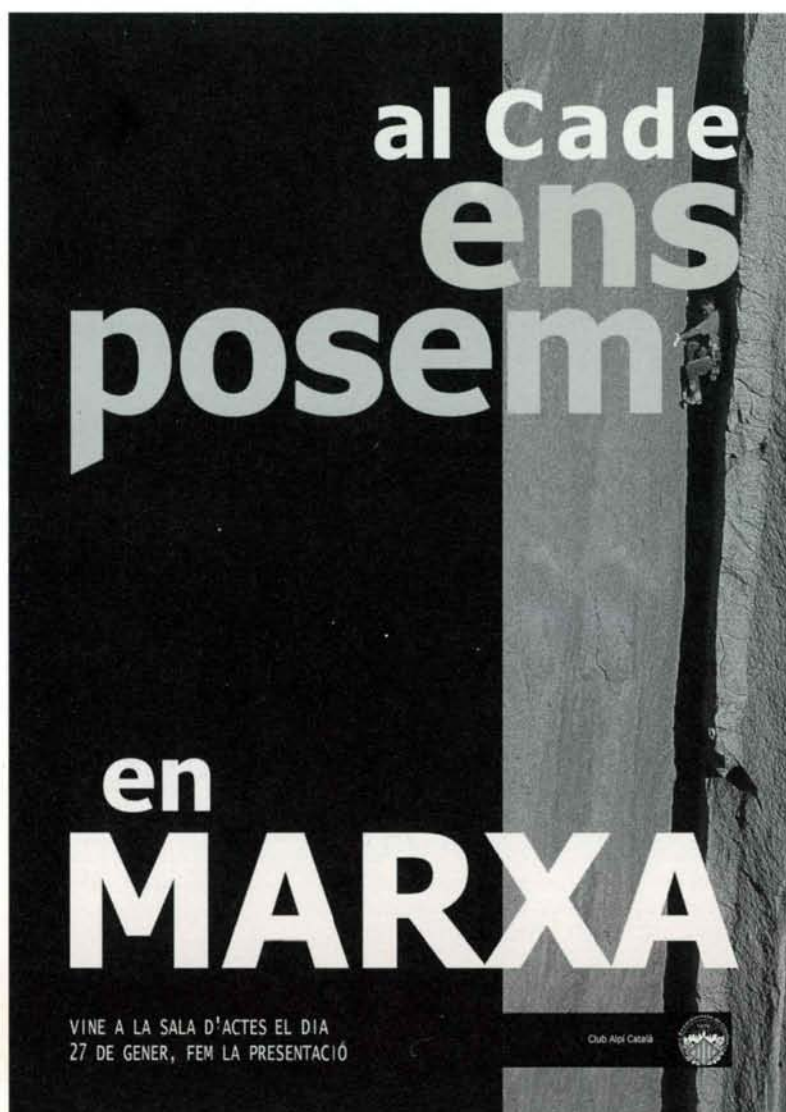
Els membres del CADE es divideixen en dues categories: els membres actius són aquells que donen vida al CADE, per la seva vinculació en les activitats, i els membres passius són aquells membres que no compleixen la premissa anterior. Tot i així, pertanyen a aquest col·lectiu tots els membres que fins ara han format part del CADE.

Al CADE s'hi accedeix per mitjà d'una sol·licitud i la presentació d'un currículum d'activitat realitzada. Així, doncs, aquell que aspiri a ésser membre del CADE haurà de notificar-ho a la junta del mateix CADE, per mitjà d'una sol·licitud dins del termini obert per a fer-ho. Aquest termini durarà dos mesos (desembre-gener) i serà publicat al butlletí del Centre. Un cop acceptada la persona interessada estarà un any a prova dins de la subsecció.

Material

Hem pensat en una nova modalitat de gestió del propi material

del CADE, basada, bàsicament, en el major control i rigorositat.

Activitats

Aquest apartat del projecte El CADE del 2000 és el més ambiciós, ja que preveu activitats que fins ara no s'havien realitzat mai dins el CADE i, a la vegada, és l'aposta que fem i l'oferta que donem al Centre.

1. Proposem realitzar al llarg del curs un petit cicle d'audiovisuals per a tots els socis del Centre, encaminat principalment a difondre l'activitat que duen a terme els membres del CADE. S'ha previst projectar un total de deu audiovisuals.

2. El CADE seguirà oferint la possibilitat, a tots aquells membres d'altres seccions o excursionistes, de continuar el seu aprenentatge en l'escalada. S'han programat un

total de deu sortides a tots els nivells que s'intensificaran després dels curssets de roca, amb la clara finalitat de captar nous socis.

3. Proposem fer dues exposicions fotogràfiques (maig i novembre) de les activitats del CADE. També es pretén fer un petit concurs i premiar la millor fotografia.

4. Volem incentivar les sortides col·lectives oficials dels membres del CADE amb vista a establir millors lligams socials. Tindrien lloc al febrer i a l'octubre.

5. Com que una de les activitats principals del CADE és l'alpinística, volem incentivar aquesta pràctica i donar-li un nivell òptim. D'una manera similar al Piolet d'Or, premi que el Comité de Actividades Alpinísticas de Alto Nivel de la Federación Española de Deportes de Montaña y Escalada atorga a la millor activitat en el món alpinístic. A principis d'any

hi haurà la possibilitat de presentar propostes d'activitats, i aquella que sigui realitzada amb èxit i esdevingui destacada en l'àmbit alpí serà motiu d'ajut econòmic (novembre).

6. Seguint la llarga tradició d'obertura d'itineraris, creiem que seria bo tornar a motivar els membres del CADE en aquesta activitat, els quals rebrien una ajuda en material.

7. S'oferirà als socis i als no socis la possibilitat de poder fer una estada d'una setmana a l'estiu en algun indret dels Pirineus, en el qual tindran la supervisió dels monitors.

Reproducció del cartell que s'ha editat per a anunciar l'acte de presentació del «nou» CADE.

Revista Muntanya

Incrementarem la nostra presència en la revista *Muntanya*, amb la clara finalitat de difondre les nostres inquietuds i experiències alpinístiques. La revista ens permetrà ésser la finestra al Centre. És per això que el CADE hi tindrà una presència, amb articles, entrevistes, ressenyes, crònica alpina, informació general...

El passat dia 27 de gener del 2000 vam celebrar el primer acte social del «nou» CADE. La principal finalitat va ser l'atorgament dels carnets als nous i antics membres del CADE, així com informar tot el Centre sobre l'arrencada del projecte El CADE del 2000, sota el títol «Al CADE ens posem en marxa». Així, doncs, volem començar l'any, el segle i el mil·lenni de la millor manera possible.

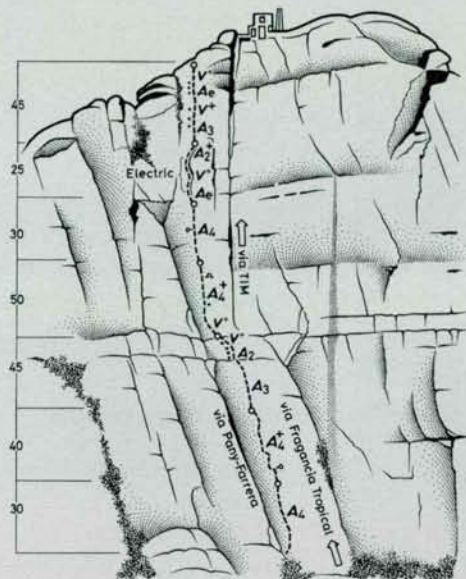
Portada de la web del CADE.

VIES D'ESCALADA

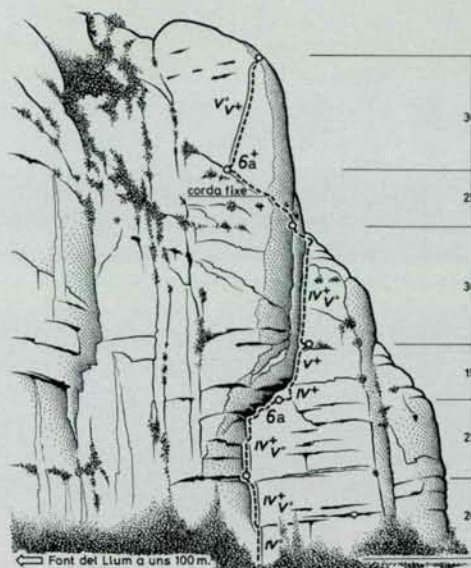
a cura d'Armand Ballart

Montserrat: paret de l'Aeri

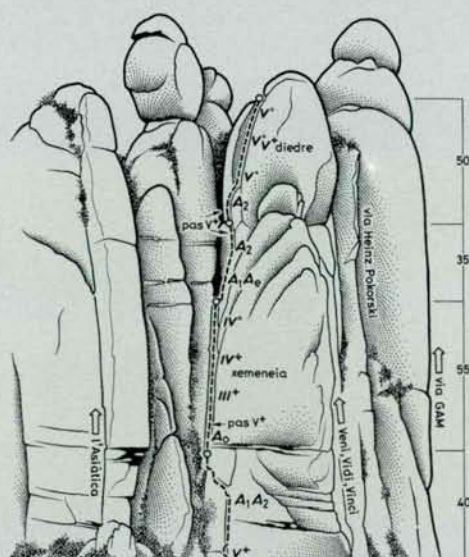
Via «La festa del Paca» (265 m, ED/A⁺⁺), 1a. asc. 3-VIII-1999, per Jaume Clotet (sol). Material: 20 pitons, 100 ploms, ganxos, 2 tacs i friends petits i mitjans.

Montserrat: roca d'en Sanhida

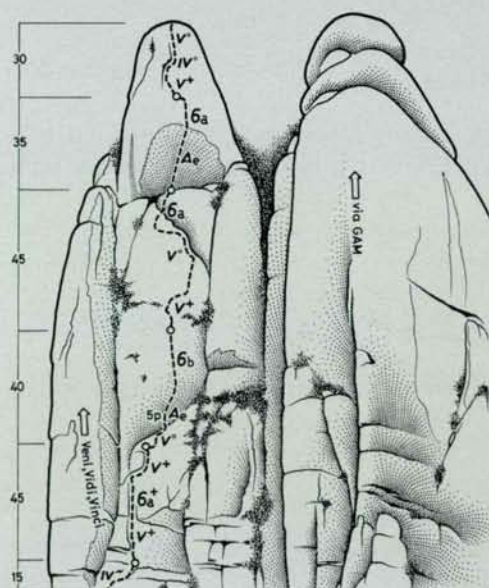
Via «Homo montserratinus» (145 m, MD⁺), 1a. asc. 12-VII-1998, per David Hita (sol). Material: joc de tascons i joc de friends (petits repetits).

Montserrat: l'Escolanet

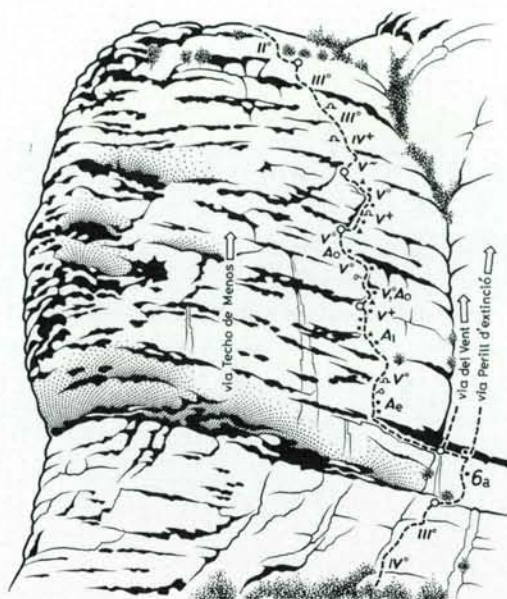
Via «Josep M. Alsina» (180 m, MD⁺/A²), 1a. asc. 24-5-1999, per Jaume Clotet (sol). Material: 8 pitons, 1 plàtan i tascons.

Montserrat: l'Escolanet

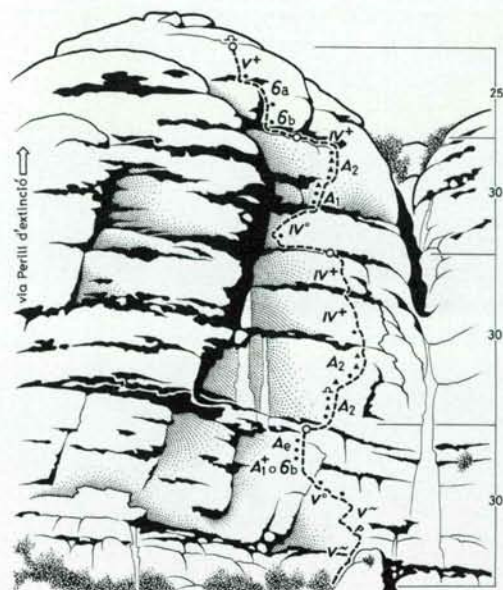
Via «Raisam» (210 m, ED/A⁰), 1a. asc. 5-VI-1999, per Joan Samsó i Raimon Torné. Material: joc de friends (1-4).

Ports d'Horta: moles del Don

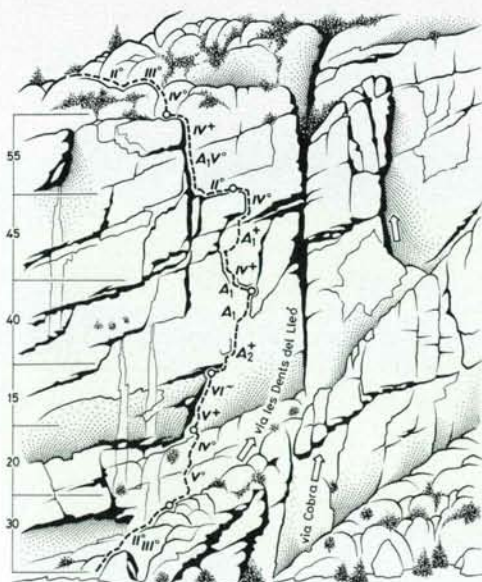
Vía «Another day in Paradise» (255 m, MD), 1a. asc.: 16-X-1999, per Ignasi Manzanares, Jordi Artigas i Albert Salvadó. Material: un bong, un plàtan, una V, un universal i tascons.

Ports d'Horta: moles del Don

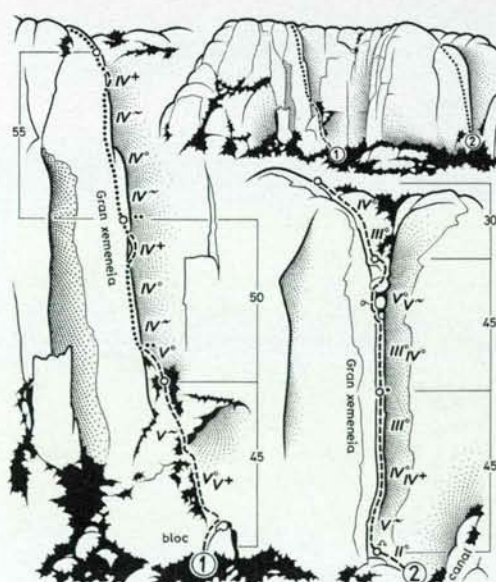
Vía «Insomni» (115 m, ED/A²), 1ª asc.: 21-X-1997, per Roland Giné i Àlex Estela. Material: un bong, una V, un pla i ganxos.

Pedraforca: el Roget

«Vía de l'Avi Miquel» (205 m, MD+/A²), 1a. asc.: 10-X-1999, per Marc Peñaranda, Francesc Panyella i Francesc Suñol. Material: 20 pitons curts, ganxos, tascons i friends mitjans.

Serra de Busa: paret N

1. Vía «Torras-Nubiola» (150 m, MD), 1a. asc.: 17-VIII-1951, per Josep M. Torras Humet i Joan Nubiola
2. «Vía de les Gralles» (120 m, D+), 1a. asc.: 3-VIII-1997, per L. Castellana, J. M. Cases, M. Garriga i J. Marceló. Material: quatre pitons i joc de tascons per a les dues vies.

NOTÍCIES

La revista *Muntanya* fa un nou servei al patrimoni històric del país

Al número 819 de *Muntanya*, d'octubre de 1998, en l'article «Testimonis del poblament antic de Corbera de Llobregat», assenyalàvem que les importants troballes prehistòriques que s'hi estudiaven, «podien tenir els dies comptats si la voracitat urbanitzadora no s'atura». Doncs bé, aquest cop s'ha aturat, almenys en part, i en bona mesura gràcies a la difusió proporcionada per la nostra revista a les restes en perill. El Pla General d'Ordenació de Corbera de Llobregat, en efecte, recollint l'informe al respecte del Departament de Cultura de la Generalitat, considera elements a catalogar els principals conjunts descoberts, que, segons disposa, «cal preservar "in situ" de la seva destrucció o desaparició». Aquesta vegada, per tant, s'ha pogut conjurar la imminent amenaça que planava damunt tota la zona i s'han salvat almenys d'ésser engolits per les urbanitzacions els elements d'interès arqueològic que s'hi troben enclavats. L'excursionisme ha fet, doncs, un nou servei al nostre patrimoni i a la nostra història.

A. Guilleumas

El XXIII Aplec Excursionista dels Països Catalans a Sant Cugat del Vallès

Els passats dies 30, 31 d'octubre i 1 de novembre se celebrà a Sant Cugat del Vallès el XXIII Aplec Excursionista dels Països Catalans, organitzat pel Club Muntanyenc Sant Cugat.

Un any més, doncs, de la ja llarga llista en què els excursionistes dels països de parla catalana ens trobem per enfortir els molts lligams que ens uneixen i per donar a conèixer a tots els assistents l'entorn geogràfic on se celebra aquesta trobada unitària, fraternal i d'apropament de tots els excursionistes que se senten identificats amb la natura i el país.

Com en els aplecs que s'han celebrat fins ara, les activitats que s'organitzaren durant els tres dies eren per a fomentar la relació entre els participants i donar a conèixer l'entorn geogràfic.

Les excursions i visites s'encaminaren cap a la serra de Collserola, Sant Llorenç del Munt i la serra de l'Obac, Montserrat i el Montseny, amb visites a

la ciutat de Barcelona, Terrassa i Sant Cugat del Vallès. Els actes culturals que cada tarda se celebraren foren: Tres exposicions; la dels cartells de tots els Aplecs, la dels Senders del Principat i la de la serra de Collserola. La presentació d'Acció Cultural del País Valencià. Una taula rodona on es parlà d'identitats. La presentació de tres llibres: *Un itinerari de Sant Cugat al coll de s'Erola o una excursió al balcó de Barcelona*, original de Josep Barberà; *Pas a pas, tres itineraris per Sant Cugat del Vallès i El Claustre de Sant Cugat del Vallès, més enllà de les formes*, de Joan Tortosa. La projecció d'un audiovisual amb el títol «Recordant els anteriors aplecs», original dels socis del Centre Excursionista de Catalunya Àngels Sagrera i Antoni Moreno. Una mostra de folklore català, amb la participació dels grups sancugatencs Esbart Sant Cugat, Coral de Sant Cugat del Club Muntanyenc i la Societat Coral La Lira.

L'actuació dels castellers de Sant Cugat i la castanyada, animada pel grup occità «Lou Dalfin», contribuïren a do-

nar un to festiu a l'Aplec.

L'últim dia, abans de l'acte de cloenda celebrat a la plaça de Barcelona, davant de l'Ajuntament i de la seu social del Club Muntanyenc, la cobla Ciutat de Terrassa ens obsequià amb una audició de sardanes, per finalitzar amb un dinar de germanor dins el teatre de la Unió Sancugatenc, on la mateixa cobla interpretà un petit concert.

A l'assemblea de delegats de les entitats participants es va decidir de constituir una comissió permanent de l'Aplec, perquè sigui l'aglutinador de propostes i vetllí per la continuïtat dels aplecs, a més de l'edició d'un curt vídeo de promoció de l'Aplec. Per al proper any 2000 es va decidir que l'Aplec se celebraria a la Catalunya Nord, possiblement a la Cerdanya, organitzat pel Grup Pirinenc Excursionista Nord Català.

El Centre Borja, als afores de Sant Cugat del Vallès, fou el lloc de la trobada, però també se celebraren actes en altres locals i places de la ciutat; la Casa de Cultura, el Centre Cultural, la Unió

Sancugatena i la plaça de Barcelona acolliren alguns dels actes.

Les inscripcions arribaren als 350 excursionistes, però cal dir que més d'un centenar que tan sols participaren en alguns dels actes no es van inscriure. Del País Valencià hi assistiren 180 excursionistes, del Principat 115, de les Illes 42 i de la Catalunya Nord 13. Del Centre Excursionista de Catalunya hi participaren 45 socis.

El Club Muntanyenc Sant Cugat, per a organitzar l'Aplec, tingué el suport de l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès, la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, la Caixa de Terrassa, i de diversos comerços i entitats de Sant Cugat del Vallès.

Felicitem el Club Muntanyenc Sant Cugat per l'organització del XXIII Aplec Excursionista dels Països Catalans.

Francesc Beato i Vicens

Gran afluència de públic al 17è Festival Internacional de Cinema de Muntanya i Aventura de Torelló

A Torelló ha finalitzat la dissetena edició del Festival Internacional de Cinema de Muntanya i Aventura, que enguany ha despertat l'interès d'un nombrós públic. En tota la setmana, durant la qual s'han projectat les 29 pel·lícules, de dotze països, en la secció competitiva, han passat més de cinc mil persones per les butaques del teatre Cirvianum.

El Gran Premi Vila de Torelló ha estat declarat desert.

El Premi Boreal al millor guió a *Land of the Tiger: Mountains of the Gods*, de Pelham Aldrich-Blake (Gran Bretanya). L'extraordinària fauna i flora de l'Himàlaia en les diferents estacions.

El Premi del Jurat al millor film amateur ha estat atorgat a la pel·lícula italiana *Cuore di Ghiaccio*, d'Elio Orlandi. Intent d'ascensió de la paret nord del Cerro Torre.

El Millor film ecològic a *Polar Bear*, de Martha Holmes (Gran Bretanya). La vida del més gran dels carnívors, l'ós polar.

El Premi Mountain Wilderness ha estat per a *Everest a tout prix*, de Jean Afanassieff (França). Mitjançant un tresc per la vall que condueix a l'Everest, el film explica els canvis que ha conegut la muntanya des de la seva conquesta, el 1953.

El Premi al millor film d'esports de muntanya ha recaigut en *Risk*, de

Richard Dennison i James Heyward (Queenstown). A Nova Zelanda, aquesta ciutat està considerada la capital mundial dels esports de risc...

El Millor film de muntanya ha estat considerat el film *Le Dolomiti di Pietro*, de Fulvio Mariani (Suïssa). Pietro del Pra, un dels millors escaladors italians de la dècada, explica els seus pensaments.

El Premi a la millor fotografia ha estat per a *Die Farben der Wüste*, de Franz Herzog (Àustria). Les muntanyes i els deserts en una barreja impressionant de colors.

Menció especial del jurat a *Hard Grit*, de Richard Heap i Mark Turnbull (Gran Bretanya). Una antologia de l'alpinisme anglès.

Al marge de les projeccions, al teatre Cirvianum de Torelló també s'hi ha pogut veure una exposició sobre «La Muntanya en cartells de cinema» i s'ha fet un homenatge al gran escalador italià Cesare Maestri. Segons el director del Festival de Cinema de Muntanya i Aventura de Torelló, Joan Salarich, «el Festival s'ha convertit en cita obligada per als amants de la muntanya, i any rere any aquest certamen es consolida com un dels més importants del gènere en l'àmbit europeu».

Accions per a la conservació de la biodiversitat de Montserrat

Hem rebut del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya i el Patronat de la Muntanya de Montserrat una nota sobre les actuacions d'aquests serveis en relació amb el treball que porten a terme per a salvaguarda de la biodiversitat de la muntanya de Montserrat, que és, com tothom sap, un parc natural de gran valor, no solament natural, sinó també cultural.

Amb molt de gust publiquem l'esmentada nota que diu així:

Queixes relatives al desequipament de vies ferrades a la muntanya de Montserrat

La muntanya de Montserrat forma part d'un parc natural, una gran part del qual es troba catalogat com a reserva natural. Els seus ecosistemes tenen un gran valor natural i acullen espècies de la fauna i de la flora amenaçades d'una gran fragilitat.

Els darrers dies han aparegut a la muntanya de Montserrat una sèrie de pintades acusant els agents forestals de «desequipar vies». En relació amb aquestes afirmacions, el Departament de Medi Ambient i el Patronat de la Muntanya de Montserrat volen manifestar el següent:

1. Es va detectar la instal·lació no autoritzada d'una via ferrada a la zona de la Santa Cova.

2. Aquesta infraestructura compromet la supervivència de diverses espècies amenaçades. Per aquesta raó, es va contactar amb els possibles presumptes instal·ladors de la via, amb la finalitat d'arribar a un acord per a desequipar-la. En negar, les persones amb les quals es va contactar, que fossin els autors de la via ferrada, i no tenint coneixement de cap altre possible autor, el personal d'aquest Departament va procedir a desequipar la via ferrada.

3. No ha estat desequipada cap altra via ferrada ni d'escalada a Montserrat per part d'aquest Departament.

Nota: S'entén per via ferrada la instal·lació d'escales, passamans, cables i altres materials metàl·lics per a facilitar l'accés i el pas de les persones pel mig de cingles, cingleres i altres estructures geològiques.

Barcelona, 28 de gener del 2000

LLIBRES I MAPES

Senderisme. Camins i senyals

Rafael López Monné, col·lecció «Biblioteca recerca», Arola editors, Tarragona 1999, 307 pàgs., il·l.

Aquest llibre és un dels estudis científics més acurats que s'han escrit fins ara sobre senderisme en el nostre país. Fruit de la tesi de llicenciatura que Rafael López

Monné presentà a la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona l'any 1996, un any més tard guanyà el Premi Francesc Maspons i Labrós que atorga l'Agrupació Excursionista de Granollers.

L'autor, abans de ser professor i llicenciat en geografia, ha estat excursionista, alpinista i fotògraf, ha recorregut la nostra geografia resseguint infinitat de camins, però també ha assolit els cims més alts del món a la serralada de l'Himàlaia i ha viatjat a les illes de l'oceà Pacífic i als oasis del desert del Sàhara. És membre del Grup d'Estudis Turístics de la Universitat Rovira i Virgili, de Senders de Catalunya i del Centre Excursionista de Tarragona.

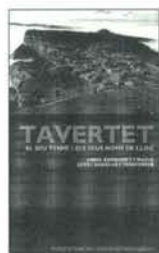
El llibre consta de tres parts i unes conclusions on ens podem fer càrrec dels canvis que al llarg dels anys s'han produït en la manera de veure la natura i en els motius pels quals se surt a muntanya, des dels inicis del pensament que donaren origen a l'excursionisme i l'alpinisme, fins als nostres dies, amb la introducció del nou concepte del senderisme i el turisme rural.

Analitza l'evolució que el senderisme ha fet des de la dècada dels setanta, amb la seva introducció a Catalunya i la posterior implantació a la resta de l'Estat, com també les connexions que sempre ha mantingut amb el món excursionista.

Una de les propostes que ens presenta l'autor és la possibilitat de revalorar les zones de muntanya deprimides amb la introducció del senderisme.

Aquest interessant estudi és de lectura obligada per a tots els qui vulguin fer-se càrrec de l'evolució que aquests últims anys ha experimentat l'excursionisme.

F. B.

Tavertet. El seu terme i els seus noms de lloc

Anna Borbonet i Macià, Jordi Sanglas i Puigferrer. Pròleg: Albert Manent.

Mapa del terme municipal a escala 1:30.000. Institut Cartogràfic de Catalunya, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1999. 188 pàgs.

Aquest llibre, obra conjunta del tavertenc Jordi Sanglas i la nostra consòcia Anna Borbonet, és format per la descripció del poble de Tavertet i el seu terme i per la relació de tots els seus topònims. L'una i l'altra part entrelligades, perquè la descripció

prèvia fa que ens siguin més entenedors molts dels noms del recull i, recíprocament, perquè aquests topònims mateixos ens suggereixen ben sovint el paisatge actual o pretèrit de Tavertet i la seva rodalia. Així, per exemple, un nom dels que hi són reportats com «canal del Teix», tan sols pot correspondre a un paisatge abrupte, com tots sabem que és el d'aquest interessantíssim indret del Collsacabra que és Tavertet.

Com a recull dels noms de lloc d'un terme municipal, aquest és el primer que es publica, si més no, d'una manera ben estructurada, a la comarca d'Osona. La Catalunya Vella, en comparació amb la Nova, es troba molt deficitària en estudis d'aquesta mena; i això dona indubtablement més relleu a l'edició d'aquest llibre. Es tracta, però, d'una obra molt ben feta, que no necessita realment cap incitació externa per a cridar l'atenció del lector ben orientat. Tot el cabal informatiu que s'hi dona és presentat d'una manera tan didàctica i amena que tot lector atent no s'hi ha de sentir sinó subjugat.

La completesa del recull s'explica pel tarannà minuciós dels autors, que no han deixat cap indret del terme sense esbrinar-ne els noms. De cada topònim se'n en dona la descripció i la situació, cosa aquesta darrera de vegades ben difícil si tenim en compte l'ocupació intensa que hom havia fet en èpoques pretèrites d'aquest terme tan abrupte (amb la munió de noms que això generava) i el despoblament que ara l'afligeix. Els autors, però, encara han arribat a temps de recollir de la memòria col·lectiva una quantitat ingent d'aquests noms.

La recollida dels noms de lloc fou iniciada per aquest «self made man» que és Jordi Sanglas, l'home que ha maldat incansablement perquè Tavertet no perdi la seva identitat. Bon coneixedor del terme i de la seva gent, l'aplec es mostra sense espais deixats en blanc, perquè, si ha calgut, ha sabut trobar per a cada indret les persones adequades que li'n podien proporcionar la informació corresponent. Anna Borbonet, bona excursionista, toponimista experimentada i excel·lent coneixedora de la llengua, ha ordenat tot aquest material i ha donat als seus components el convenient encaix geogràfic i històric.

El llibre, com hem apuntat abans, consta fonamentalment de dues parts: la descripció del terme i la relació de topònims. La part descriptiva, molt completa, comprèn els aspectes relacionats tant amb la geografia fi-

sica com amb la humana; s'hi sintetitzen, a més, els esdeveniments històrics pels quals ha passat la població i se'n informa del seu estat actual, amb els recursos econòmics amb què compta i de les activitats culturals que hi floreixen.

Els valors didàctics, que abans hem ponderat en aquesta obra, es mostren clarament en les descripcions dels aspectes físics. Per exemple, la referència obligada a la geologia del terme, un tema abstrús que no sols trobar mai exposat a l'abast del lector no especialitzat, aquí és resolt amb una síntesi clara, exempta de tecnicismes innecessaris, que creiem que pot ésser entesa per tothom.

Un aspecte lingüístic no omès és l'aclariment sobre el significat peculiar que tenen a Tavertet alguns noms d'accidents geogràfics que després podem trobar com a genèrics en els topònims del recull. De fet, però, sempre som assabentats de l'abast significatiu, precís o ambigu, conforme al valor general o, al contrari, segons un matis especial, amb el qual ha de ser entès cadascun dels genèrics que apareixen en aquest recull.

Val a dir que en algun camp semàntic el lèxic que a Tavertet s'hi especialitza gairebé podríem dir que en toca tots els caires. Així, per exemple, el format pel conjunt de mots en relació amb el món dels espadats; cosa, tanmateix, que ja podríem esperar d'un terme tan trencat com és el de Tavertet, enlairat sobre cingles i, encara, dintre seu, llistat de cingles.

No cal dir que en els apartats dedicats al poblament, el tema de la masia és tractat encara més acuradament, si això és possible. Som formats dels masos actuals i dels masos desapareguts, encara que d'aquests en resti tan sols el nom, potser. Dels masos actuals, se'n en diu la situació i l'estat en què es troben; ens són descrits i se'n informa de si han estat abandonats o si encara s'hi viu i si de manera permanent o temporal. Ens en són donades, a més, dades històriques, sobretot la data de la primera citació (per cert, força d'aquestes dels segles XII i XIII) i també l'origen probable del nom.

En fi, en aquest llibre trobareu exposat tot el que és i com és i una bona part de tot el que ha estat aquest racó extrem del Collsacabra, i tot això, en més d'un aspecte, per virtut del poder evocador que conserven els noms que el pas de les generacions hi ha anat deixant.

Carles Domingo

Cuatromiles de los Alpes por rutas normales

Richard Goedeke.
Traducció: Andreas Mezger. Ediciones Desnivel. Madrid 1999. 240 pàgs., il·l.

Són molts els llibres publicats sobre els Alps i els seus quatre mil, una gran part dels quals són llibres de gran format i belles fotografies, però poc aptes per a portar al damunt. El que ara ens ocupa és una pràctica guia de butxaca que ha assolit diverses reedicions en alemany i que ara Desnivel ha decidit traduir al castellà. S'hi descriuen les rutes normals a tots els quatre mil alpins.

Per a un millor seguiment, el llibre ha dividit els quatre mil per sectors, dedicant unes pàgines a cada cim, afegint-hi un croquis de l'itinerari i fotos en color i, a més, el camí per arribar a cada un dels refugis utilitzables en cada cas.

En un annex final hi trobem una bibliografia sobre els quatre mil dels Alps, un índex d'altituds i unes taules ordenant els cims segons les seves dificultats. Les dimensions del llibre i la coberta plastificada en fan una edició fàcil de manejar.

J. Bordons

L'Alt Gaià entre la Segarra i el Camp

La ruta del Císter

Conèixer la Segarra en BTT

Josep M. Riera (84 pàgs., il·l.), Ignasi Planas (143 pàgs., il·l.) i E. Fonts i M. Robusté (132 pàgs., il·l.). Col·lecció «Azimut», 3, 4 i 5. Cossetània edicions. Valls 1999.

Formant part de la col·lecció «Azimut» Cossetània edicions ha publicat aquests tres volums d'itineraris a peu i en bicicleta per terres de la Segarra i l'alt Gaià i per la Ruta del Císter seguint el GR-175. Són uns bonics i pràctics volums que permeten recórrer aquestes interessants terres.

El primer proposa deu itineraris pels camins de la Segarra oferint unes pinzellades dels llocs i les viles que es visiten. El segon presenta dotze recorreguts per l'alt Gaià, precedits d'uns apunts sobre el marc natural, el poblament i aspectes dels castells i fortificacions. El darrer, acompanyat d'un complet mapa actualitzat, a escala 1:50.000, segueix el GR-175 que envolta els grans monestirs cisterencs de Santes Creus, Poblet i Vallbona de les Monges, passant per poblacions i indrets de gran interès, on es concentren notables monuments medievals.

Al final del llibre hi trobem una abundant informació pràctica d'allotjaments, restaurants, festes, museus i llocs per a visitar.

J. Bordons

Por las montañas de España

Coordinador:
Domingo Pliego.
Ediciones Desnivel.
Madrid 1999. 249 pàgs., il·l.

Aquest llibre presenta trenta-tres excursions i ascensions fàcils per diferents massissos de la Península, escollides entre les més característiques, i hi han col·laborat destacats autors coneixedors de les zones tractades. Els itineraris del Pirineu, Pedraforca i Montserrat han estat confeccionats pel prolífic escriptor i consoci del Centre Excursionista de Catalunya Agustí Faus.

Cada itinerari consta d'un mapa de situació i aproximació i un altre de l'itinerari, un quadre amb les dades tècniques, el perfil de la ruta i un text que explica les característiques generals, la situació, els accessos i mitjans de transport, la climatologia, la fauna, flora i geologia, la descripció de l'excursió, cartografia i bibliografia. Nombroses fotografies il·lustren el text.

J. Bordons

Los 14 ochomiles de Juanito Oiarzábal

Kiko Betelu. Desnivel ediciones. Madrid 1999. 222 pàgs., il·l.

Entre la incessant cursa de superacions per a assolir els cims més alts, a la qual ens han anat acostumant, Juanito Oiarzábal pot enorgullir-se d'haver coronat els

catorze vuit mil de l'Himàlaia, l'últim dels quals és l'Annapurna el 1999, essent el primer espanyol que ho ha aconseguit.

En aquest llibre l'autor, Kiko Betelu, ens parla, en un llenguatge més literari de l'habitual en llibres de muntanya, d'aquest destacat assoliment d'Oiarzábal. En els dos primers capítols rememora la primera victòria sobre un vuit mil aconseguida per Maurice Herzog l'any 1950, i en els deu següents es van succeint les vivències de les expedicions d'Oiarzábal als catorze vuit mil, des del Cho Oyu a l'Annapurna. Finalment, en l'apèndix es resumeixen les catorze rutes d'Oiarzábal presentant les característiques de cada cim, la primera ascensió efectuada i la ruta que va seguir, acompanyant-ho en cada cas d'un croquis de l'ascensió. Abundants fotografies en color il·lustren cada capítol.

J. Bordons

En bicicleta per Barcelona, Collserola i rodalia

Joan Portell i Leonor Sesé. Pòrtic guies. Barcelona 1999. 128 pàgs., il·l.

Ara que tant es parla dels carrils bici i que s'incrementa contínuament la publicació d'itineraris en BTT, ha aparegut aquest nou llibre d'itineraris per Barcelona, Collserola i paratges naturals de la serra de Marina i delta del Llobregat.

Es tracta d'un bonic volum, editat per Enciclopèdia Catalana, que després de fer un breu resum de la flora, la fauna i la història del delta del Llobregat i de Collserola presenta vint-i-un interessants recorreguts en bicicleta per a conèixer els indrets més característics de la zona. Cada itinerari va precedit d'una presentació i una fitxa tècnica i a continuació fa la descripció del recorregut, acompanyat d'un mapa amb el camí a seguir. Vistoses fotografies en color il·lustren els indrets més característics.

Completa el llibre una relació d'adreces i telèfons d'interès i una llista de llibres que es poden consultar i mapes. En resum: és un llibre pràctic i útil per a recórrer aquests voltants.

J. Bordons

SKI A SUISSA

Crans Montana, Verbier, Zermatt, Klosters, Engelberg...

- Apartaments
- Xalets i cases rurals

Des de **16.000** pts per persona/setmana

Descompte especial per tots els socis del Club

Pross

CONSULTORES DE VIAJES S.L.

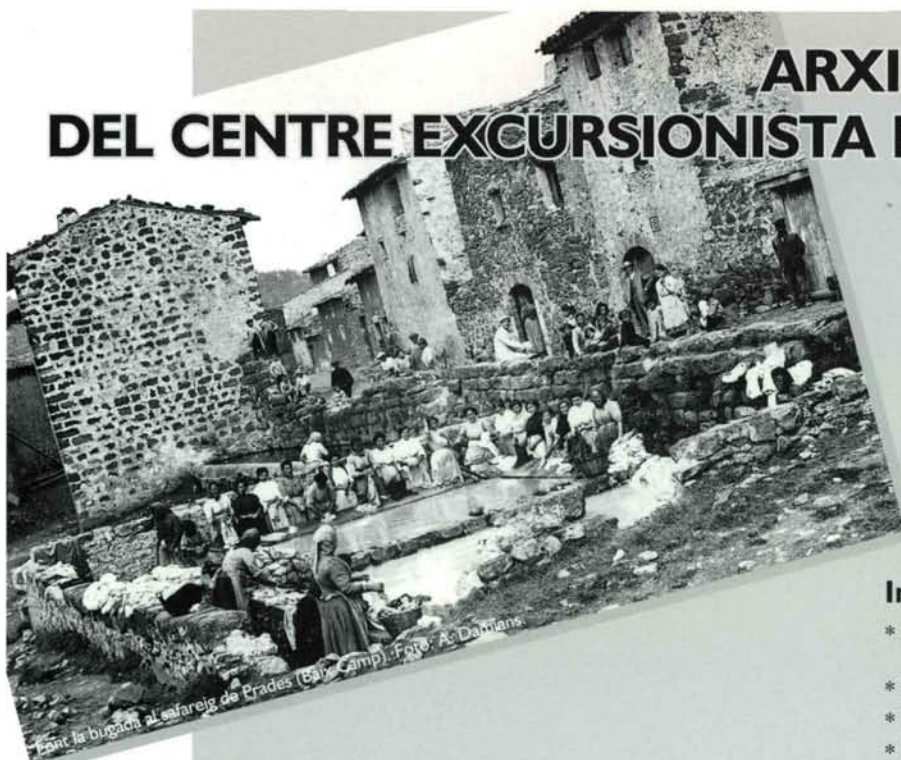
Amigó, 21. Tel.: 93 414.65.55

ARXIU FOTOGRÀFIC DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

L'arxiu fotogràfic del Centre conté col·leccions de fotografies des de 1886 d'una gran diversitat de temes, com ara aeronàutica, arqueologia, arquitectura, carrers de Barcelona d'abans de la Reforma, esports, fauna, folklore, geografia física i econòmica, pobles i indrets de Catalunya, del Pirineu aragonès, d'Espanya i d'altres països del món. A més de fotografies estereoscòpiques i autocrom.

Instal·lacions i serveis:

- * Sala de treball per a ordenació i classificació de material.
- * Sala de conservació i arxius d'originals.
- * Laboratori.
- * Equip de tractament digital de les imatges: digitalització, retoc fotogràfic, gravació de CD ROM.
- * Servei de còpia i ampliació.
- * Reproducció de positius paper.
- * Reproducció de transparències positives blanc i negre.
- * Còpia i reproducció de negatius.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA/Arxiu fotogràfic

Carrer del Paradís, 12. 08002 Barcelona

Tel. 93-315 23 11, fax 93-315 14 08

adreça electrònica: cec.centre@mx3.redestb.es

Horari d'atenció al públic:

de dilluns a divendres de 10 a 14 h i dimarts i dijous de 18,30 a 21 h

Fotoprotector ISDIN

gaudiu del sol sense perill...

Enjoy sunshine without any risk.

Jouissez du soleil sans aucun risque.

Geniessen Sie die Sonne ohne Gefahr.

Factor de protecció solar	Temps d'exposició sense risc de cremades
sense protecció	20 minuts
FACTOR 8	2 hores 40 minuts
FACTOR 11	3 hores 40 minuts
FACTOR 15	5 hores
EXTREM	Més de 6 hores

ISDIN

Tècnica i investigació en dermatologia